

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Balkánské Tažení 1940–1941
Marek Bašta

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologických a historických věd

Studijní obor Obecné Dějiny

Bakalářská práce

Balkánské Tažení 1940–1941

Marek Bašta

Vedoucí práce:

PhDr. Roman Kodet

Katedra antropologických a historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2011

.....

Děkuji tímto panu PhDr. Romanu Kodetovi za vedení práce, cenné rady a připomínky, které mi během psaní poskytoval.

Obsah

1 Úvod	1
2 Situace v Jugoslávii a v Řecku na počátku 2. světové války	6
2.1 Vnitřní politika Jugoslávie na pozadí hroutícího se Versailleského systému	6
2.2 Jugoslávský izolacionismus tváří v tvář příchodu války na Balkán	11
2.3 Řecká cesta k válce.....	18
3 Velmoci a Balkán	23
3.1 Italské ambice na Balkáně.....	23
3.2 Německá balkánská politika.....	26
3.3 Třetí do party – Velká Británie na Balkáně	31
4 Plán G – Italská agrese do Řecka	36
5 „Strafgericht“ a „Marita“ – německá ofenziva na Balkáně	45
5.1 Operace Trest - útok na Jugoslávii	47
5.2 Operace „Marita“ – německá pout' vstříc Athénám	51
6 Okupace Jugoslávie a Řecka	57
6.1 Dělení Jugoslávie ve prospěch států Osy	57
6.2 Rozdělení válečné kořisti v Řecku	61
7 Závěr	63
8 Seznam Použité Literatury	66
9 Résumé	69

1 Úvod

Po stovky let byl Balkán územím, kde se často bojovalo o bytí či nebytí. Vývoj zdejších zemí a obyvatelstva diktovaly zpravidla jiné velmoci. A ať již to byla na jedné straně po dlouhou dobu Osmanská říše, nebo na druhé straně Habsburská monarchie a její pozdější nástupce Rakousko-Uhersko, spojovala všechna zdejší etnika stejná touha po svobodě a možnosti vytvořit vlastní stát. Ačkoliv mohl tzv. Versailleský systém pro Balkán přinést na první pohled uspokojivé řešení, vlna revisionismu a snah o rozbití systému z roku 1919 vrazila nové klíny do společného soužití balkánských států a etnik.

Pro pochopení mnou vybraného tématu je zcela nezbytné, uvědomit si situaci zejména v Jugoslávii a Řecku. Řecko ve značně okleštěné podobě vzniklo již v 19. století. Na mapě Evropy po první světové válce ale zaujímal větší území a to zejména na úkor poraženého Bulharska. A přestože část řecké populace obývala jižní Albánii, tzv. Tsamerii, lze považovat Řecko po první světové válce za geograficky úspěšně navržený stát. Z toho vyplývá jeho zahraniční politika mezi válkami a to jak samostatná, tak v rámci tzv. Balkánské dohody. Ačkoliv převrat z roku 1936 postavil do čela této zaostalé země generála Ioannise Metaxase, který se tolik zhlédl v diktátorech jakými byl Mussolini, Salazar nebo i Hitler, nemělo Řecko územních ambicí na sousedských státech. A protože si tato práce neřádá, je možno ponechat situaci na domácí půdě v Řecku stranou, a i projevy Metaxasovy diktatury jsou v této práci sledovány jen velmi okrajově.

Zcela jinak tomu je v případě Jugoslávie. Stát, který byl později nejen Hitlerem označen za „typický produkt Versailleské mírové konference, který je potřeba zlikvidovat“, lze bez nadsázky označit za neúspěšný pokus jak sjednotit jednotlivá jihoslovanská etnika pod hlavičkou společného království. Problémy této země provázely celou její dvacetiletou historii a významným momentem byl především atentát na krále Alexandra. Ten byl jasným znamením pro Srby, vládnoucí elitu v zemi, že je nutné v zemi více rozdělit

vládu a do značné míry ji decentralizovat, pokud chtěli pomýšlet na udržení hranic země z Versailles. V práci sleduji vývoj společného soužití především mezi Srby a nejvýbušnějším jihoslovanským etnikem té doby Chorvaty. Zaměřuji se na období od mnichovské konference, která pro Srby znamenala jasné varování, jak snadno se může rozpadnout v meziválečném období pevný státní svazek. Proto se zájem této práce soustřeďuje na chorvatský postoj k Mnichovu a následujícím událostem. Celkově je z mého hlediska stěžejní vývoj, který Jugoslávii destabilizoval prakticky do té míry, že v době napadení země Němci nebyla s to se akceschopně bránit.

Pokud byla jugoslávská domácí politika kapitolou sama pro sebe, pak je orientace vládních elit v zahraniční politice této země také značně komplikovaná, a proto je jí věnován dostatečný prostor. Především je popsán jugoslávský odklon od tradičního přátelství s Itálií a následné hledání nových spojenců mimo Balkánskou dohodu. Na pozadí stále více se blížící hrozby rozšíření války na Balkán je věnována pozornost defetistickému postoji Jugoslávie, z toho plynoucího přístupu k Paktu tří a následnému převratu, který postavil Jugoslávii čelem k válce.

Pokud jsem výše zmínil, že byl Balkán po staletí ovlivňován mocnostmi, nebylo toto tvrzení v rámci mé práce samoučelné. Balkánský poloostrov byl centrem velmocenských zájmů i v době mezi dvěma světovými válkami, a proto je mým důležitým úkolem zhodnotit, jakým způsobem se o jihovýchodní Evropu zajímala Velká Británie, Itálie a Německo. Je možné, že v seznamu chybí Francie, jejíž spojení mělo např. v Jugoslávii velmi pevné kořeny, nebo Sovětský Svaz. Pro mou práci je ale podstatnější vývoj vztahů s výše zmíněnými mocnostmi, především proto, že se všechny tyto země aktivně podílely na vývoji událostí v Jugoslávii a Řecku v prvních třech letech války. Zvláštní důraz je kladen na souboj mezi Německem a Velkou Británií o získání potenciálních spojenců z řad balkánských států.

Analýza událostí prvních dvou válečných let a vývoj situace v jihovýchodní Evropě je nezbytným předpokladem pro pochopení následného vývoje v této oblasti, a i proto bude mít v mé práci svůj zvláštní prostor. V práci je popsána balkánská politika Itálie a Mussoliniho snaha o vedení paralelní války ve zdejším prostoru. Pozornost je zde kladena na diletantství italského vrchního velení, nedostatečné válečné přípravy a také neschopnost odvrátit Duceho od touhy po výbojích.

Boji mezi Italy a Řeky je věnována samostatná kapitola. V té jsou analyzovány příčiny totálního italského krachu a důvody řecké obětavé a úspěšné obrany. Celkově odlišný postoj obou národů k vzájemné válce byl rozhodujícím faktorem v tomto konfliktu. Kromě vojenských operací je zde vyhrazen prostor také na jednání o angažování se Německa a Velké Británie. Zdůrazněna je německá snaha o zabezpečení balkánského prostoru proti britským pokusům o vytvoření balkánské fronty, jako poslední možnosti jak ohrožit Německo na půdě evropského kontinentu. Jednání zainteresovaných zemí vedlo k novému rozvržení sil a následnému rozšíření války na celý Balkán, a proto jsem považoval za nezbytné jej pečlivě prozkoumat.

Aktivní snaha Velké Británie vedla Berlín k přesvědčení o nutnosti vytlačit britskou hrozbu z Evropy. Do válečného konfliktu na Balkáně nakonec zasáhlo také Maďarsko a Bulharsko v rámci tažení do revoltující Jugoslávie. Příčinám bleskového vítězství Osy na Balkánském poloostrově je věnován stejný prostor jako samotným válečným operacím, jež konečnou drtivou porážku Jugoslávie a Řecka předcházely.

Vítězství mocností Osy přineslo na Balkán „nové pořádky.“ Po první světové válce poražené země Maďarsko a Bulharsko částečně naplnily své územní ambice. Stejně tak Itálie, která ve své podstatě nesmyslnou válku odstartovala. Avšak o skutečnosti jak draze zaplatili Italové za své angažmá na Balkánském poloostrově svědčí fakt, že Mussolini po zdejším tažení již nikdy nebyl Hitlerovým rovnocenným partnerem, naopak stával se spíše

přítěží. Na německé zisky z úspěšného tažení do Bělehradu a Athén, je v mé práci také věnován adekvátní prostor. Stejně jako na stručnou analýzu nastolených správ v okupovaných územích.

Téma balkánského tažení za druhé světové války je pro mě osobně velice blízké. Kulturní diference mezi střední Evropou a nepříliš vzdáleným Balkánem byly pro mě velmi podstatným faktorem ve výběru tématu pro bakalářskou práci. Také fakt, že jsem Balkán a mentalitu zdejších obyvatel mohl již několikrát na vlastní kůži poznat, mě utvrdil v zájmu o toto téma. Celkově tedy mohu shrnout příčiny mé volby ve třech objektivních důvodech. Vztahu k dějinám zejména moderního vojenství a mezinárodních vztahů, za druhé mé vlastní ambice ve studiu dějin Balkánu a v neposlední řadě také osobní pouto k prostředí balkánského prostoru.

Posledním faktorem, který mě zřejmě také ovlivnil ve volbě tématu, je do jisté míry skutečnost, že balkánské tažení nemá v české historiografii příliš rozsáhlé zastoupení. Historií balkánských zemí se sice zabývá celá řada historiků v čele s Pavlem Hradečným, jedná se ale vždy především o souhrnné práce věnující se dějinám jednotlivých zemí. Přesto byla díla Pavla Hradečného zabývající se dějinami Albánie a Řecka pro mou práci podstatná, neboť mi dala ucelený náhled na vývoj těchto balkánských zemí v období předválečném a v prvních letech druhé světové války.

Důležitým informačním zdrojem pro mou práci byla také díla historika Jana Pelikána. Jeho knihy (*Dějiny Srbska a Dějiny Jihoslovanských zemí – kterou sepsal v kolektivu autorů*) zabývající se dějinami jihoslovanských zemí, především pak Srbska, mi poskytly cenné informace, které byly nezbytně nutné pro pochopení složitého vývoje Jugoslávie v letech 30. a na počátku druhé světové války.

Stěžejním českým autorem byl pro mě Miroslav Tejchman. Ten se tematice Balkánu a druhé světové války věnoval hned v několika obsáhlých publikacích. Přesto bylo nutné jeho starší díla ze 70. a 80. let podrobit

kritičtějšímu rozboru, neboť se zde objevují dobře poplatné informace, projevující se podle mého názoru především v přeceňování významu Sovětského Svazu v Jugoslávii a v Řecku na začátku 40. let 20. století. Z Tejchmanových knih pro mě proto byla nejdůležitější nejobsáhlejší publikace *Balkán ve válce a revoluci 1939–1945*, která byla vydána roku 2008 a rozšiřuje starší knihy o nové poznatky a historická fakta.

Vzhledem k tomu, že česká historiografie není bohatá na díla věnující se balkánské problematice během druhé světové války, musel jsem využít prací zahraničních autorů a to jak v českém překladu, tak v originále. Z celé plejády zahraničních autorů, se tématu nejvíce věnuje popularizační historik Edwin P. Hoyt. Jeho kniha *Boje na Balkáně: válka v Evropě* byla pro mě nejvýznamnějším zdrojem informací ohledně vojenských událostí vedoucích ke zničení dvou balkánských zemí. Jeho práci považuji z hlediska interpretace samotných bojů o Balkán za nejobsáhlejší.

Z celé řady dalších autorů z jejichž prací jsem čerpal bych vyzdvihl význam díla Mishy Glennyho. Ten se souhrnně věnuje vývoji balkánských zemí v 19. a 20. století. Význam jeho práce spatřuji především v zajímavých detailech ovlivňujících chod dějin, kterým Glenny věnoval dostatečnou pozornost a tím tak obohatil tradiční historiografii věnující se balkánské tematice.

Nezanedbatelný prostor v mém studiu balkánské problematiky za druhé světové války také zaujímá dílo Winstona S. Churchilla *Druhá světová válka*. Druhý a třetí díl jeho nebývale rozsáhle hexalogie přinesl do mého výzkumu subjektivní pohled významného tvůrce dějin války a také kontext událostí z britského pohledu. Tento fakt byl podstatný především pro uvědomění si, jakým způsobem se Velká Británie na Balkáně angažovala, a jakým způsobem na tuto skutečnost reagovala zejména britská generalita a veřejnost.

Přes rozdílné názory z různých stran je podstatné si uvědomit, že Balkánské tažení není nikterak kontroverzním tématem a popis dění

v jednotlivých publikacích se liší jen detailností a zaměřením se na jednotlivé faktory, které ovlivnily běh událostí. Co se týče faktické stránky, tak autoři zpravidla dospěli ke stejné „objektivní“ pravdě.

2 Situace v Jugoslávii a v Řecku na počátku 2. světové války

2.1 Vnitřní politika Jugoslávie na pozadí hroutícího se Versailleského systému

Na pozadí velkých událostí z roku 1938, kdy došlo k anšlusu Rakouska, rozbití Československa Mnichovskou dohodou a následné první vídeňské arbitráži, která přiřkla Maďarsku část slovenského území, se Jugoslávie jakožto národnostně heterogenní stát dostala do svízelné situace. Jugoslávie byla v té době postavena před nové problémy a to i přesto, že přímá hrozba německé agrese na počátku roku 1939 ještě nebyla aktuální otázkou.

Problém však vyvolávala otázka dohody s Chorvaty, kteří stále hlasitěji volali po nezávislosti. Důležitým momentem pak bylo odvolání předsedy vlády, značně proitalského politika Milana Stojadinoviće 5. února 1939. Nově vzniklá vláda do jejíhož čela se dostal Dragiša Cvetković byla brzy postavena před aktualizovaný problém chorvatské otázky. Po odtržení Slovenska 14. března 1939 a vzniku protektorátu Čechy a Morava, se začali Chorvaté stále více dožadovat změny stávajícího centralizovaného systému vlády Jugoslávie. Hlavní silou, která bojovala v Chorvatsku za nezávislost, byla chorvatská selská strana (ChSS) v čele s populárním Vladkem Mačekem. Jugoslávský regent Pavel Karađorđe, který vládl za nedospělého nástupce na jugoslávský trůn Petra II., považoval za nutnost se s Chorvaty dohodnout. „*Pavel věděl, že vypuknutí revolty v Chorvatsku může vést k rychlém rozkladu Jugoslávie.*“¹ Z čistě pragmatických důvodů tak prakticky zavrhl myšlenku bývalého krále Alexandra o jednotném jugoslávském národu a nastolil kurs dohody a smíru mezi jednotlivými jihoslovanskými národy obývajícími zemi. „*Skutečnost, že se*

¹ PELIKÁN, Jan, *Dějiny Srbska*, Praha, 2004, s. 369.

14.3. pod nátlakem Třetí říše odtrhlo Slovensko od českých zemí, naléhavost této potřeby ještě více zdůraznila, neboť bylo zřejmé, že územní celistvost Jugoslávie nemůže být zachována, pokud nebudou vyřešeny národnostní problémy a nebude skoncováno s německými intrikami ve vztazích mezi Záhřebem a Bělehradem.²

Proto také byl už 2. dubna 1939 z pověření regenta Pavla vyslán Cvetković do Záhřebu, aby započal jednání s Chorvaty reprezentovanými Mačekem. Vládnoucí garnituře v Jugoslávii bylo od počátku jasné, že se dohoda s Chorvaty bude rodit jen velmi obtížně. Z tohoto hlediska se pak ukázalo, jako velice prozíravé, započít jednání co nejdříve. Hlavní problémy, na které obě strany narazily se týkaly vymezení hranic Chorvatska. Chorvaté požadovali nejen část Bosny a Hercegoviny, ale i Vojvodinu a Srijemu, což bylo vzhledem k počtům Srbů na tomto území žijících pro Cvetkoviće nepřijatelné.³ Jednání také ztěžovala značná neochota srbské vládnoucí vrstvy ke smíření se s faktem, kterým by ztratily svou výsadu výhradně srbské vlády v Bělehradu. Zdlouhavá jednání se konala v době stále se zhoršujících vztahů mezi evropskými mocnostmi a také v době hrozby vypuknutí válečného konfliktu. To zcela očividně nahrávalo do karet Chorvatům, kteří mohli stále opakovat své požadavky, zatímco Srbové byli nastalou situací hnáni do kouta a postupně byli pod tíhou mezinárodní situace donuceni uznat mnoho chorvatských požadavků, jen aby mohli uzavřít existenčně důležitou dohodu co nejdříve.

Zdlouhavá jednání nakonec vyústila v podpis dohody mezi Vladkem Mačekem a Dragišou Cvetkovićem 26. srpna 1939, tedy bezprostředně před začátkem německého tažení do Polska. Základním kamenem dohody byl „vznik Chorvatské bánoviny s vlastním parlamentem (saborem) a samostatnou vládou, která měla mít rozsáhlé pravomoci.“⁴ Území nově vzniklého chorvatského celku bylo jakýmsi kompromisem mezi oběma stranami.

² PIRJEVEC, Jože, *Jugoslávie 1918 – 1992*, Praha, 2000, s. 113.

³ RYCHLÍK, Jan, *Dějiny Chorvatska*, Praha, 2007, s. 271.

⁴ PIRJEVEC, s. 114.

„Chorvatská bánovina nyní zahrnovala někdejší bánské Chorvatsko, Dalmácii a část Bosny a Hercegoviny.“⁵ Dohoda proto úplně nevyhovovala chorvatským územním ambicím a to zejména v oblasti Vojvodiny a Srijemu. Smlouva Maček-Cvetković dále počítala s příchodem pěti členů ChSS do centrální jugoslávské vlády. Samotný Maček se posléze stal místopředsedou vládního kabinetu.

„Zákonodárnou moc v Chorvatské bánovině měl mít sabor, a výkonnou chorvatský bán, jmenovaný králem. Sabor měl svolávat a rozpouštět král. V tom případě měly být vypsány volby. Do výluční kompetence chorvatské vlády patřilo celkem deset oblastí spravovaných doposud z Bělehradu (zemědělství, obchod, průmysl, lesnictví, hornictví, stavebnictví, spravedlnost, veřejné zdravotnictví a sociální politika, tělovýchova a sport, vnitřní správa).“⁶ Problematika zahraniční politiky a armády nadále spadala pod centrální vládu v Bělehradě. Volební řád pro sabor byl vytvořen v říjnu 1939, ale slavnostně byl v Záhřebu podepsán regentem Pavlem až 14. ledna 1940. Určitě není bez zajímavosti, že nikdy nevešel v platnost a nebyl použit.

Celkově byla dohoda chorvatskou veřejností považována za úspěch, která v dané situaci zlomila nadvládu Srbů a částečně naplnila chorvatské územní a mocenské ambice. Přesto se později začínaly objevovat snahy o změnu smlouvy a získání větší autonomie. Jako nedostačující ji od počátku považovali chorvatští nacionalisté v čele s Ante Pavelićem, žijícím v italském exilu, toužící po zcela nezávislém státu. „Na druhé straně Srbové dohodu považovali za zradu, která vedla k tomu, že se obliba regenta Pavla Karađorđeho a Dragiši Cvetkoviće neustále snižovala.“⁷ Samotní Srbové na dohodě nejvíce kritizovali to, že Chorvaté obdrželi vládu nad značnou částí Bosny a Hercegoviny, kde více než polovinu obyvatelstva tvořili právě Srbové.

⁵ RYCHLÍK, s. 271.

⁶ RYCHLÍK, s. 271.

⁷ PELIKÁN, s. 371.

Přestože vinou dohody došlo k jistému snížení popularity jugoslávské vlády, nebyla v této chvíli v Jugoslávii prakticky žádná opoziční síla, která by mohla její postavení zpochybnit, nebo ohrozit. „*Prakticky veškerý politický život v Jugoslávii se odehrával v uzavřeném málopočetném kruhu elit.*“⁸ Přesto se v jugoslávské společnosti dostávala do popředí skupina intelektuálů sdružených v dříve jednoznačně apolitickém Srbském kulturním klubu. Kromě vzdělavců byli v tomto sdružení aktivní také jugoslávští umělci, kteří byli v reakci na dohodu Maček – Cvetković spojeni jednotnou myšlenkou bojovného srbského nacionalismu. Základní aktivitou srbského kulturního klubu se stalo zakládání poboček podporujících srbské obyvatelstvo na území Chorvatské bánoviny, kde bylo početně více Srbů než Chorvatů.

Ačkoliv měla dohoda Maček – Cvetković sloužit k větší demokratizaci vlády v Jugoslávii a Chorvatsku, opak se stal pravdou. Plánované volby do saboru se staly záminkou pro rozpuštění centrální jugoslávské vlády. Nové volby nebyly vypsané a vládní tandem Cvetković a Maček začal vládnout pomocí vládních nařízeních. V samotném Chorvatsku posléze začal neomezeně vládnout bán Ivan Subašić, jenž měl plnou podporu chorvatské ChSS. V době vlády Ivana Subašiče byl také doplněn zákon o ochraně státu. „*Ten dovoloval internovat nebezpečné osoby bez soudního rozhodnutí. Proto také krátce na to vznikl první koncentrační tábor v chorvatské Lepoglavě.*“⁹ Tato restriktivní opatření, která prakticky vyřadila veřejnost z jejího podílu na vládě, se z dnešního hlediska zdají být neakceptovatelná. V situaci, která v mezinárodním kontextu vznikala v Jugoslávii, lze tento způsob vlády z pragmatického hlediska opodstatnit a do jisté míry i ospravedlnit. Částečné uklidnění vztahů mezi Srby a Chorvaty, i když přínos dohody Maček – Cvetković je diskutabilní, vedlo k lepší možnosti koncentrace se na zahraniční politiku, která se od roku 1940 stala pro Jugoslávii životně důležitou, a musela tak být jednoznačně hlavní prioritou jugoslávské vládní garnitury.

⁸ Tamtéž, s. 374.

⁹ RYCHLÍK, s. 272.

Přestože se na první pohled mohlo zdát, že vyrovnání Srbů s Chorvaty bylo základním kamenem k jednotnému postupu Jugoslávie v následujícím složitém období, nebyla to jednoznačná pravda. Dohoda Maček – Cvetković totiž svým vznikem přinesla mnoho dalších otazníků do vnitřní situace v níž se Jugoslávie nacházela. *„Chorvatská otázka však vznikem bánoviny vyřešena nebyla. Především hranice nového útvaru neuspokojovaly vlastně nikoho. Srbští nacionalisté považovali za zradu skutečnost, že se do Chorvatské bánoviny dostalo i poměrně početné srbské obyvatelstvo. Požadovali vytvoření srbské bánoviny, která by sjednotila všechny Srby. Hlasatelem této myšlenky se stal především Srbský kulturní klub... Vůdce klubu Dragiša Vasić označil dohodu Cvetković – Maček za „srbský Mnichov“. Na druhé straně Chorvaté byli rovněž nespokojeni, protože mimo bánovinu zůstala velká část Bosny a rovněž Srijem. Radikální nacionalisté nebyli spokojeni ani se stupněm autonomie, neboť za svůj konečný cíl považovali zcela nezávislý chorvatský stát. Jugoslávii dohoda neupevnila, protože opomíjela ostatní národy které se právem cítily poškozeny.“*¹⁰ Proto pravděpodobně ve snaze zalíbit se srbským nacionalistům, přišel regent Pavel s myšlenkou vzniku Srbských zemí s hlavním městem ve Skopje. Nadále zhoršující se situace na mezinárodním poli, mu však realizaci této myšlenky neumožnila, neboť klíčovou otázkou se pro Jugoslávii stala snaha odvrátit hrozící válku.

¹⁰ RYCHLÍK, s. 273.

2.2 Jugoslávský izolacionismus tváří v tvář příchodu války na Balkán

Když Jugoslávie v lednu 1939 vypověděla společně s Rumunskem Malou Dohodu, zůstala tak nadále vázána jen v Balkánské dohodě z roku 1934, zavazující ke vzájemné spolupráci a udržení statusu quo na Balkáně. Členskými státy byly kromě Jugoslávie také Rumunsko, Řecko a Turecko. Ostatní balkánské státy nebyly kvůli svým teritoriálním ambicím k podpisu dohody přizvány.

Samotná mezinárodní politika Jugoslávie na počátku druhé světové války byla formována následujícími faktory. V první řadě se jednalo o snahu o udržení striktní neutrality státu a snahu o izolacionismus, který měl za každou cenu udržet Jugoslávii stranou válečného konfliktu. Tato myšlenka nejprve donutila Jugoslávii opustit Malou Dohodu a zabránit tak možnosti německé agrese, později měla fatální vliv na samotné působení Balkánské dohody a její následný rozpad. Je nutností ovšem přiznat, že nejen Jugoslávie se vlnou defetismu odklonila od vzájemné spolupráce balkánských států.

Druhý faktor ovlivňující zahraniční politiku Jugoslávie byl ten, který byl popsán v předešlé části. Tím nebylo nic jiného, než problematické vztahy Srbů a Chorvatů na půdě jednotného státu. Jestliže bylo výše popsáno jak významný vliv měly neshody obou etnik na domácí politiku, je důležité dodat, že v zahraniční politice se projevily například neúčastí Jugoslávie na italské operaci v Albánii.¹¹ Ačkoliv byla původní Stojadinovičova vláda ochotná za územní zisk v Albánii na akci participovat, její pád donutil Italy provést obsazení Albánie samotné. Nová jugoslávská vláda s okupací Albánie nesouhlasila, na druhou stranu nebyla schopna se být formálně proti anexi Albánie ohradit. Nová jugoslávská vláda byla italským jednáním v Albánii uražena, ale nemohla a ani nechtěla Albáncům pomoci, protože věděla, že akci Itálie posvětil i německý kancléř Adolf Hitler.¹²

¹¹ PIRJEVEC, s. 116.

¹² TEJCHMAN, Miroslav, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, Praha, 2008, s. 24.

Posledním faktorem, který tvořil jugoslávskou zahraniční politiku pak byla orientace jednotlivých vládních garnitur v Jugoslávii. Pád Milana Stojadinoviće znamenal pomalý odklon od přátelských vztahů s Mussoliniho Itálií. V jugoslávské vládnoucí sféře konce třicátých let tedy můžeme sledovat tři směry zahraniční orientace. První reprezentoval vysloveně probritský regent Pavel Karađorđe. Druhý směr byl naopak dán ministrem zahraničí Alexandrem Cincar – Markovićem, který byl proněmecky orientovaný. Třetí a poslední směr pak byl tvořen armádními špičkami, které neskrývaly obdiv k Francii. Tyto tendence určovaly jugoslávské postoje na počátku druhé světové války.

Nejednotnost v postojích k zahraničním mocnostem hrála v jugoslávské politice značnou úlohu. Pragmaticky vládnoucí regent Pavel zpočátku udržoval čilé mezinárodní styky se všemi mocnostmi kromě Sovětského Svazu, protože ten nebyl stále Jugoslávii, kvůli příbuzenskému vztahu Karađorđu s Romanovci, fakticky uznán.¹³ Na druhé straně měl regent Pavel nejdůvěrnější vztahy s britským velvyslancem v Bělehradě. *„V historii patrně neexistovala hlava státu, jak konstatoval sám Pavel, která by zástupci cizí velmoci svěřila takové množství velmi diskrétních informací. V žargonu anglického ministerstva zahraničí byl kníže nazýván „our friend“ náš přítel.“*¹⁴

V opozici k Pavlově jednání stál Cincar – Marković, který chtěl především udržovat dobré vztahy s Německem a nepřál si Němce v žádném případě provokovat. Proto také Jugoslávie nepřijala anglo-francouzské záruky krátce po začátku války.¹⁵ Přesto nebo možná právě proto došlo v Jugoslávii k částečné mobilizaci armády během prvních dnů válečného konfliktu. V době stupňujícího se napětí 28. srpna 1939 vyzvala Jugoslávie ostatní členské státy Balkánské dohody k vyhlášení neutrality v případě vypuknutí války. Tato jugoslávská aktivita byla pravděpodobně vyvolána zprávou o podpisu paktu mezi Německem a Sovětským Svazem z 23. srpna 1939. Pakt Molotov–Ribbentrop vyvolal strach nejen v Jugoslávii, ale i v Rumunsku. *„Obě vlády,*

¹³ PIRJEVEC, s. 115.

¹⁴ Tamtéž, s. 116.

¹⁵ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 32.

*jugoslávská i rumunská již koncem srpna přijaly se znepokojením zprávy o podepsání sovětsko-německého paktu. Především proto, že nevěděli jak se v budoucím konfliktu zachová sovětská vláda k zemím Balkánského poloostrova, a proto, že se k nim dostaly zprávy o údajných dodatkových protokolech tohoto paktu, z nichž část se měla týkat i jihovýchodní Evropy.*¹⁶ Z tohoto hlediska se zdá být zajímavé proroctví regenta Pavla, který v průběhu léta 1939 ustavičně nabádal Brity k uzavření spojenecké dohody se Sovětským Svazem, aby zabránili možné dohodě Sovětů s Němci.¹⁷

Po začátku války nastalo v Jugoslávii náročné období lavírování mezi dvěma znepřátelenými tábory. Nejprve Pavel nabádal Angličany a Francouze „*k obsazení Soluně, neboť zastával názor, že díky němu by Řecko upevnilo své mezinárodní postavení a Jugoslávie by s nimi mohla komunikovat, jako tomu bylo již za první světové války. Návrh vzbudil zájem v Paříži, kde se o vytvoření druhé fronty na Balkánu uvažovalo, nikoliv však v Londýně.*“¹⁸ Britové navrhli blok neutrálních států na Balkáně, v jejímž čele by stanula Itálie jako garant nezávislosti těchto států. S touto myšlenkou důrazně nesouhlasili Francie, Řecko a právě Jugoslávie.¹⁹

Postoj Jugoslávie a zejména regenta Pavla k Itálii byl velice chladný. Již po obsazení Albánie, byl Pavel pozván do Říma, kde byl také velkolepě přijat. Akce, která měla utužit vzájemné vztahy Jugoslávie a Itálie nebyla úspěšná především proto, že Pavel Italům nedůvěřoval, stejně jako oni nedůvěřovali jemu. Postupem času se vztah k Itálii nadále ochlazoval a to zejména vinou Mussoliniho myšlenky paralelní války, kterou se chtěl vyrovnat Hitlerovi a která zpočátku kalkulovala buď s dobytím Jugoslávie nebo Řecka. Na tento manévr reagoval Pavel částečnou mobilizací armády a sondováním u britského ministra zahraničí, zda-li by se Britové angažovali v případném konfliktu Itálie a Jugoslávie na straně Bělehradu. Od Velké Británie dostal odpověď, že

¹⁶ TEJCHMAN, Miroslav, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 40.

¹⁷ PIRJEVEC, s. 116.

¹⁸ Tamtéž, s. 117.

¹⁹ TEJCHMAN, Miroslav, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, Praha, 1979, s. 24.

„všechno vidí příliš černě“²⁰ která ho prakticky připravila o zbytek důvěry v západní velmoci.

Mimořádně důležitý moment z hlediska dalšího vývoje mezinárodní politiky Jugoslávie lze spatřovat v pádu Francie v roce 1940. Od této chvíle začala Jugoslávie doslova hrát riskantní hru s Hitlerem a Mussolinim v zoufalé snaze zůstat i nadále neutrální. Také okleštění Rumunska v rámci druhé vídeňské arbitráže, na kterém participovalo Maďarsko a Bulharsko, tedy země které měly teritoriální požadavky i vůči Jugoslávii, působilo jako velké varování. Pád Francie totiž znamenal, že Jugoslávii nadále nikdo nezaručí, že s ní nebude naloženo jako s Rumunskem. *„Zdánlivě široký manévrovací prostor, kterým princ Pavel a jeho podřízení disponoval v září 1939, se každým měsícem zužoval. Úspěchy německé armády... nutily Bělehrad stále více přizpůsobovat svou zahraniční ale i vnitřní politiku zájmům Německa a jeho spojenců.“*²¹

Situace se pro Jugoslávii stávala stále kritičtější, a proto se kníže Pavel snažil najít oporu v Sovětském Svazu. V květnu 1940 uzavřel Stalin s Jugoslávií dohodu obchodního rázu a to i přesto, že dynastie Karađorđevů považovala Moskvu za sídlo veškerého zla.²² Později 24. června 1940 pak byl oficiálně navázán diplomatický styk obou zemí. Regent Pavel také vyslal do Moskvy svého velvyslance, aby vysondoval možnou pomoc Sovětů v případě napadení země mocnostmi Osy.

Navázání kontaktu se Sovětským svazem nepřineslo požadovaný efekt, což bylo pro Jugoslávii nepříznivé v době, kdy se Balkán a sním i Jugoslávie na přelomu léta a podzimu dostala do čela bezprostředního zájmu Itálie a Německa. *„Spor obou fašistických diktátorů o to, kdo bude budoucím pánem jihovýchodu Evropy, se projevoval i v Jugoslávii, jejíž vláda... dělala ústupky Německu, které považovala za méně nebezpečné pro celistvost státu a od*

²⁰ PIRJEVEC, s. 117.

²¹ PELIKÁN, s. 377.

²² PIRJEVEC, s. 118.

*kterého za svou povolnost očekávala ochranu před italskými požadavky.*²³
Konflikt Mussoliniho a Hitlera vedl 28. října 1940 k nečekanému útoku Itálie na Řecko.

Postoj Jugoslávie k Řecko – italské válce od počátku nejlépe vystihl telegram Cincar – Markoviće do Londýna z 28. října 1940. *„Náš vztah k sporu řecko-italskému – vyčkáme, co učiní Německo, Rusko, Bulharsko a Turecko.*²⁴ Jugoslávie tedy svému spojenci z Balkánské dohody příliš nepomohla a omezila se pouze na dodávky zbraní, potravin a koní. Vinou úbytku potravin a katastrofální hospodářskou situací byla Jugoslávie později donucena přestat zásobovat Řecko a pokračovat v kurzu striktní neutrality. Jediným momentem, který mohl spustit jugoslávskou vojenskou akci tak byla situace, ve které by Italové ohrožovali Soluň.

Statečná řecká defenziva a prodlužující se válka s Italy paradoxně Jugoslávii nepomohla. Stále více bylo jasné, že Německo nenechá svého spojence v Řecku vykrváctet a bude potřebovat připojení Jugoslávie k Ose a její následné zapojení coby tranzitní země pro německý wehrmacht. Německo v té době Jugoslávii nabídlo řecký přístav Soluň a navrhlo, že na území Jugoslávie nebude v budoucnu přítomná německá armáda. Přesto princ Pavel oddálil rozhodnutí o podpisu Paktu tří tím, že Německu navrhl smlouvu o neutralitě.

Na přelomu let 1940-1941 byla Jugoslávie více než kdykoliv předtím sevřena mezi dvěma znepřátelenými bloky. Hitler s Mussolinim se snažili za každou cenu donutit Jugoslávce k podpisu Paktu tří, na druhé straně se o opak snažila Velká Británie. Britský premiér Winston S. Churchill situaci Jugoslávie popsal v telegramu ministru zahraničí Antonymu Edenovi: *„Postoj prince Pavla připomíná nešťastníka zavřeného do klece s tygrem, kterého se*

²³ TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 39.

²⁴ Tamtéž, s. 42.

*snaží nevyprovokovat, zatímco se vytrvale blíží čas oběda.*²⁵ Jugoslávie byla v této době svým defétismem vháněna stále více do područí Třetí Říše a o spojení s Velkou Británií už nechtěla prakticky ani vyjednávat. Na britské žádosti pouze vyslala pplk. Raboceviće do Turecka, aby jednal o vzájemné spolupráci s tureckým maršálem Çakmakem a tureckým předsedou vlády Saracoğluem.

Na počátku března 1941 přistoupilo k Paktu tři po Maďarsku a Rumunsku také Bulharsko a Jugoslávie byla prakticky obklopena satelity Osy. Pavel proto jednal 4. března s Hitlerem v Berchtesgadenu. Po svém návratu byl donucen předstoupit před korunní radu, která měla rozhodnout o následujícím osudu státu. Jugoslávie byla rozdělena do dvou táborů. Zatímco Slovinci, Chorvaté a Muslimové se vyslovili pro připojení k Paktu tří, Srbové v čele s Cvetkovićem byli jednoznačně proti. Rozhodujícím faktorem v jednáních korunní rady se proto stala intervence generála Pešiče. Ten tvrdil, že se Jugoslávie nedokáže bránit Německu déle než 6 týdnů a že pomoc Britů, Turků nebo Sovětů nelze očekávat. Přes rozhořčení Velké Británie, která na konci února 1941 dokonce nabídla Jugoslávii úpravu společných hranic s Itálií v oblasti Istrii,²⁶ se korunní rada 23. března 1941 rozhodla pro podpis Paktu tří.

Hitler v té době Jugoslávii slíbil, že ji nejen nevtáhne do války, ale ani nebude požadovat tranzit svých jednotek přes její území. Cvetković s Cincar – Markovićem tak neprodleně odcestovali do Vídně, kde v Belvederu za přítomnosti Hitlera a Ribbentropa podepsali dohodu. *„Rozhodnutí podvolit se německému ultimátu představovalo pro prince Pavla a jeho nejbližší spolupracovníky nelehký krok...Vedle nesporných obav o další osud státu, nescházela ani obyčejná zbabělost, chladná, úzce spojená kalkulace, i snaha kořistit na úkor dosavadních, v daném okamžiku handicapovaných*

²⁵ CHURCHILL, Winston. S., *Druhá světová válka, III. díl, Velká Aliance*, Praha, 1993, s. 165

²⁶ TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 49.

*spojenců.*²⁷ Regent Pavel sám věřil, že udělal sice nepopulární, ale pro budoucnost Jugoslávie dobré rozhodnutí, které mělo zabránit masakru naprosto nepřipravené jugoslávské armády. Na druhé straně bylo jeho rozhodnutí podpořeno pragmatickou snahou o udržení si vlády v Bělehradě, neboť jeho mandát regenta měl v září 1941 vypršet.

Jugoslávská dohoda s Německem se také značně lišila od spojenectví jaké uzavřelo Německo s jinými státy. *„Text, na jehož základě Jugoslávie přistoupila k Paktu tří a jež vyjednal Cincar-Marković ve Vídni, představuje vrchol diplomatického umění. Jediný skutečný ústupek Němcům v tajných doložkách, připojených k publikované smlouvě, se týkal přepravy válečného materiálu přes Jugoslávii...Jugoslávie se sice formálně připojila k Paktu tří, ale fakticky si zachovala neutralitu.*²⁸ Přestože byla dohoda s Němci koncipována pro Jugoslávii velice příznivě, stala se hnacím motorem následujících událostí, které nakonec ve svém důsledku nedovedly Jugoslávii ke spojenectví s Hitlerem, ale naopak k válce s Německem.

²⁷ PELIKÁN, s. 379.

²⁸ GLENNY, Misha, *Balkán 1804 – 1999, nacionalismus, válka a velmoci*, Praha, 2003, s. 367.

2.3 Řecká cesta k válce

Z hlediska řeckého předválečného vývoje bylo nesmírně důležité datum 4. srpna 1936, které přineslo zásadní zvrát v dosavadním vývoji této zaostalé balkánské země. V čele Řecka stanul Ioannis Metaxas a započal tak, za podpory krále Jiřího II., období diktatury. Samotný Metaxas rád vystupoval coby ochránce řeckého lidu a jakožto představitel svého režimu, který označoval buď jako „*autoritativní demokracii*“ nebo „*demokratickou diktaturu*“.²⁹ Nechal se rád titulovat coby první rolník (Protos agrotis) a první dělník (Protos ergatis). Období jeho vlády se pak v jeho očích mělo stát jakýmsi třetím vrcholem řecké společnosti. A proto po Periklově Řecku a Byzanci mělo nastat období třetí helénské civilizace. Metaxasův režim, ač považovaný za fašistický, postrádal tradiční prvky fašismu – státostranu, rasistické zaměření a expanzivní územní ambice³⁰.

Na poli domácí politiky se Metaxas zaměřil především na eliminaci vysoké negramotnosti, která zejména u žen dosahovala závratných čísel. Také životní úroveň Řeků se stala cílem diktátorovy politiky, neboť více než 80% Řeků žilo pod hranicí životního minima. Přes dílčí úspěchy se mu však jak problém negramotnosti tak životní úrovně nepodařilo vyřešit. Úplně naprázdno pak vyšla jeho snaha o indoktrinaci řecké společnosti jeho autokratickými myšlenkami a bojem proti komunistům. Ti byli naopak širokými vrstvami Řeků považováni za skupinu ostře terorizovanou vládním režimem.

Řecký samovládce se naproti tomu velice schopně vypořádal s opozicí. Své protivníky zadržoval v hrozných podmínkách ostrovních vězení. Na rozdíl od většiny balkánských vůdců však své konkurenty fyzicky nelikvidoval a nemučil.³¹ Pochopil také nutnost modernizovat řeckou armádu, která byla po jeho nástupu značně republikánsky smýšlející. Proto změnil systém povyšování, díky kterému brzy získal výhodu věrné a poslušné armády.

²⁹ TEJCHMAN, Miroslav, *Balkánský fašismus : fašistické hnutí a organizace v zemích jihovýchodní Evropy*, Praha, 1989, s. 75.

³⁰ HRADEČNÝ, Pavel, *Dějiny Řecka*, Praha, 1998, s. 420.

³¹ GLENNY, s. 361.

Celkově ale výdaje na zbrojení v předválečném Řecku neúměrně rostly a to především díky nákupům zahraniční vojenské techniky, výstavbou tzv. Metaxasovi linie, která byla v podstatě systémem obranných pevností na severní hranici země, ale také údržbou velkého námořnictva. Řecká flotila, byť notně zastaralá zaujímala svou velikostí v roce 1938 desáté místo na světě,³² v přepočtu na hlavu pak bylo loďstvo ještě větší.

Rychle rostoucí výdaje a s nimi i postupné zadlužování země zužovalo Metaxasovi manipulační prostor na poli mezinárodního obchodu a vztahů. V předválečné Evropě se neschopnost Řeků splácet svůj deficit nelíbila především Britům. Z hlediska mezinárodní politiky se Metaxas snažil zejména předejít možnému konfliktu s Itálií, jehož hrozba se v různých intervalech a s různou intenzitou vznášela nad Řeckem až do října roku 1940. V rámci Balkánské dohody se pak Athény snažily prosazovat zejména protibulharský kurs a od roku 1936 také několikrát zdůrazňovaly svou případnou neúčast na konfliktu mezi Itálií a některým členem Balkánské dohody.

Vztahy mezi Řeckem a Itálií se, i přes častá Mussoliniho ujištění, že nemá zájem narušit dobré vztahy s Řeky, prakticky neustále zhoršovaly. A tak Ioannis Metaxas, pro kterého byl v počátečním období jeho vlády Mussolini vzorem, musel začít nebezpečně lavírovat mezi Německem a Velkou Británií, na níž se orientoval zejména díky nátlaku krále Jiřího II.. Podstatné ale bylo, že na rozdíl od celé řady evropských států Řekové „*nespoléhají na „zdánlivou“ mocnost Francii, ale na námořní mocnost Velkou Británii.*“³³

Metaxas od počátku považoval Velkou Británii za menší hrozbu řecké nezávislosti než Německo a Itálii. Již v období po mnichovské dohodě marně kontaktovali Řekové 3. října a 16. října 1938 Velkou Británii ve snaze o uzavření aliance.³⁴ Britové nebyli ochotni provokovat Německo a tak Řecko

³² HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 418.

³³ WEITHMANN, Michael W., *Balkán, 2000 let mezi východem a západem*, Praha, 1996, s. 310.

³⁴ PELT, Mogens, *The Establishment and Development of the Metaxas Regime in the Context of Fascism and Nazism, 1936-41*, London, 2001, s. 163.

obdrželo alespoň anglofrancouzské garance, které Británii a Francii zavazovaly pouze k podpoře „v jejích silách“ v případě, že bude Řecko napadeno a bude volit cestu ozbrojeného odporu až 13. dubna 1939.³⁵ Garance byly Řeckem ochotně přijaty v reakci na obsazení Albánie fašistickou Itálií. Oficiálně ale Řecko proti tomuto kroku Italů nic nenamítalo a to jak ve snaze neprovokovat středozevní mocnost, ale také proto, že si Metaxas moc dobře uvědomoval, že celá italská akce byla posvěcena nacistickým Německem.

Garance, které Řekové obdrželi, měly především psychologický a hospodářský efekt. Britové poskytli Řecku pomocnou ruku v podobě výhodných úvěrů, Řekové jim naopak poskytli množství svých obchodních lodí.

Na počátku války Řecko překvapivě nevyhlásilo neutralitu, ale naopak vyhlásilo částečnou mobilizaci a posílilo své pozice na hranicích s Itálií okupovanou Albánií. V reakci na to Mussolini 20. září přislíbil v dohodě s Řeky stáhnutí svých jednotek v Albánii na vzdálenost větší než dvacet kilometrů od hranic. Zároveň Italové projevíli touhu prodloužit pakt o neútočení z roku 1928, který měl 30. září 1939 vypršet. Italskému požadavku na odvolání mobilizace Řekové na nátlak Britů nevyhověli, přesto začátkem listopadu našlo Řecko a Itálie společnou řeč a obě země se zavázaly k dodržování dohod z roku 1928.

Po chvilkovém uklidnění situace se na počátku roku 1940 začala pozice Řecka opět zhoršovat. V době, kdy jak Němci, tak Britové s Francouzi začali naplno uplatňovat svou snahu získat balkánské státy diplomatickou cestou, se v Římě objevily snahy o vedení tzv. paralelní války. Tím se Řecko dostalo opět do role potencionálního terče Mussoliniho agrese, jež měla za úkol upevnit fašistický režim, jenž neblaze proslul neslavnou válkou v Habeši a intervencí ve Španělsku.

³⁵ HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 422.

Počátkem května byli Řekové opět ujišťováni italským velvyslancem v Athénách Grazzim o přátelské politice Itálie vůči Řecku, pokud se Řecko nestane leteckou základnou Velké Británie. Přes přátelská gesta Italů, se snažil v této době řecký velvyslanec v Berlíně Alexandros Rangabé apelovat na Němce, aby svého spojence zadrželi a nedovolili mu začít válku na Balkáně. Ve snaze naklonit si Německo, vyhlásili Řekové, že jsou ochotni se bránit jakékoliv intervenci, třeba i britské.³⁶ Obavy Řecka z italské agrese plně doložila také skutečnost, že se v zemi odehrály protibritské manévry a vyhlášení mobilizace 28. května 1940, mající za úkol ukázat loajalitu k Němcům, výměnou za odvrácení italského útoku.

Fakt, že Italové mohutně posilovali své pozice v Albánii a začali narychlo budovat železniční trasy od pobřeží směrem k řeckým hranicím, donutil Metaxase k příslibu vzdání se anglofrancouzských garancí a případně čelit britské intervenci v zemi výměnou za Hitlerovu podporu proti Itálii.³⁷ Jakmile bezprostřední hrozba italské ofenzivy opět pominula, přestali být Řekové ochotní diskutovat o zřeknutí se záruk.

Řecký oddych od italské hrozby trval pouze do začátku srpna. V té době skončila pod německým nátlakem italská štvavá kampaň vedená proti Jugoslávii. Řecko se tak znovu stalo primárním terčem italské agrese. Tisk v Itálii začal útočit na řeckou politiku vůči albánské menšině v Tsamurii. 15. srpna pak „neznámá“ ponorka potopila legendární řecký křižník Elli. Loď byla potopena posádkou italské ponorky Delfino, a přestože tento fakt Řekové věděli, nenechali se tímto gestem vyprovokovat k protiakci, po které toužili Italové. Naopak Němci opět zatlačili na svého spojence, aby zachoval klid na Balkáně. V důsledku toho Italové znovu na chvíli odložili přípravu války proti Řecku. Mussolini a jeho ministr zahraničí hrabě Ciano, se jí už ale nebyli ochotní vzdát.

³⁶ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 113.

³⁷ TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 38.

Metaxas proto 5. září přijal nové britské garance a prohlásil, že „Řekové stejně nevěří Itálii a jsou připraveni se bránit do posledního muže, ženy a dítěte.“³⁸ Řecký diktátor byl totiž nepochybně přesvědčen o schopnostech své země vzdorovat případnému italskému útoku. Italská smyčka se totiž začala nad Řeckem povážlivě utahovat a období lavírování mezi Británií a Německem mělo být brzo rozhodně ukončeno. Nerozhodnost řeckého diktátora, ke které straně se připojit ve svém konečném důsledku odsoudila Řecko k tomu, že italské agresí od počátku čelilo osamoceně.³⁹

³⁸ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 159.

³⁹ TEJCHMAN, *Balkánský fašismus: fašistické hnutí a organizace v zemích jihovýchodní Evropy*, s. 76.

3 Velmoci a Balkán

3.1 Italské ambice na Balkáně

Mocenské ambice fašistické Itálie a její snaha o vytvoření impéria podobnému tomu starověkému římskému se na Balkáně poprvé naplno projeví na počátku roku 1939. Podpořeni úspěšným a snadným obsazením Československa Německem, byli Italové rozhodnuti takto skoncovat také s neutrální Albánií. Poté co odpadla diplomaticko - hospodářská šance na převzetí moci v Tiraně, a poté co byl v Jugoslávii odsunut do pozadí Milan Stojadinovic, rozhodl se Mussolini podrobit si Albánii vojenskou cestou. Samotná operace byla zahájena 7. dubna 1939. Generál Guzzoni společně s dvaceti tisíci vojáky během týdne obsadil celou Albánii, jejíž armáda se vzdala jen na velice sporadický odpor.⁴⁰ Tento akt nevyvolal prakticky žádnou negativní reakci ve světě. Sousedé z Jugoslávie a Řecka se báli zasáhnout a britský ministerský předseda Chamberlain okomentoval nastalou situaci v Albánii lakonicky: „*Velká Británie nemá zvláštních zájmů v Albánii.*“⁴¹

Snadná operace v Albánii jistojistě neověřila bojeschopnost italské armády a proto 1. září 1939 v den zahájení druhé světové války vyhlásila Itálie neutralitu. Italské vojenské špičky, především Giuseppe Bottai, Dino Grandi a Italo Balbo,⁴² si uvědomovaly nepřipravenost Itálie a v této době ještě dokázaly Mussoliniho s Cianem přesvědčit o nesmyslnosti zapojovat se do bojů. Samotný Mussolini pak v jednáních s Hitlerem zdůrazňoval, že jeho země nebude na válku připravena ještě 2-3 roky.

Přesto se na začátku války naskytla Itálii možnost, jak svůj vliv na Balkáně výrazně posílit. Díky Velké Británii, která dosud neztratila důvěru vůči Mussoliniho státu, se objevila myšlenka na vytvoření neutrálního bloku balkánských států, jejímž garantem měla být právě Itálie.⁴³ Italové sice

⁴⁰ HRADEČNÝ, Pavel, *Dějiny Albánie*, Praha, 2008, s. 383.

⁴¹ Tamtéž, s. 384.

⁴² PROCACCI, Giuliano, *Dějiny Itálie*, Praha, 2007, s. 349.

⁴³ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 47.

nesouhlasili se zaměřením bloku proti Německu a s přijetím Turecka, v zásadě ale byli nakloněni možnosti jak bez boje rozšířit svůj vliv. Návrh Velké Británie kategoricky odmítali Francouzi a vyslovil se proti němu i Hitler během jedné ze svých schůzek s hrabětem Cianem v říjnu 1939, kde mimo jiné nabádal Italy, aby se zaměřili především na prostor Středoziemního moře.⁴⁴ Snahy o vytvoření jakéhokoliv společenství na Balkáně vzaly definitivně za své v době, kdy německý wehrmacht překročil hranice Francie a posléze si připsal další vojenský triumf.

V té době se Duce dopustil prvního závažného omylu. Pod tlakem velkého německého úspěchu vyhlásil 10. června 1940 válku Francii a Velké Británii. Mussolini chtěl včas přijít k dělení válečné kořisti, kterou pro Itálii byly z historického a etnického důvodu především region okolo města Nice a ostrov Korsika.⁴⁵ Jestliže bylo výše uvedeno, že Itálie v roce 1939 nebyla na válku připravena a další 2-3 roky být neměla, ukázalo se toto tvrzení jako pravdivé. „Mussolini se sice chlubil silou osmi milionů bodáků, které prý tvoří italskou armádu, ale nehleď na to, že tento údaj byl přehnaný, moderní válku nebylo možné vést bodáky, natož puškami, jimiž byla armáda vybavena ještě od dob první africké války.“⁴⁶ Italská armáda neobstála v konfrontaci s tou francouzskou a Hitler poté prakticky nebyl ochoten uznat italské územní požadavky ve Francii.

Neslavná intervence ve Francii nikterak nepoznamenala Mussoliniho optimismus před následujícím obdobím, jež se mělo stát v konečném rezultátu pro italský vývoj za druhé světové války osudný. Itálie v létě 1940 několikrát stupňovala svůj nátlak na Řecko a Jugoslávii, a jen díky častým intervencím Hitlera Mussolini zamýšlenou „paralelní“ válku několikrát odložil.

Vztahy s Jugoslávií, kde byl na začátku roku 1939 odstaven proitalský předseda vlády Milan Stojadinović, se postupně během následujícího roku a

⁴⁴ CLIADIKIS, Harry, *Neutrality and War in Italian policy 1939–1940*, in: *Journal of contemporary history*, vol. 9, No. 3, (Jul., 1974), s. 177.

⁴⁵ Tamtéž, s. 174.

⁴⁶ PROCACCI, s. 353.

půl velice zhoršovaly, nezřídka byly oba státy blízko válečnému konfliktu. Mussolini, který podporoval radikální Ustašovce v jejichž čele stál v Itálii se skrývající Ante Pavelić, se domníval, že by dobytí Jugoslávie mělo být snadnou záležitostí, vzhledem k národnostním konfliktům a neochotě Chorvatů a také Slovinců bojovat za Jugoslávii. Proto sliboval právě Ustašovcům nezávislý chorvatský stát, vedený Ustašovci, výměnou za územní zisky především v Dalmácii a následnou úzkou spoluprací mezi Itálií a Chorvatskem.⁴⁷ 3. července proto v Itálii propukla kampaň v tisku proti Jugoslávii. Zostřené vztahy mezi oběma zeměmi musel z pověření Hitlera uklidnit Joachim von Ribbentrop, který zároveň Italy ujistil, že Německo bude respektovat prioritu italských zájmů na Balkáně.⁴⁸

Válkychtivého Mussoliniho ale Němci od jeho záměrů odvrátit nedokázali. Když nemohl zaútočit na Jugoslávii, začal prakticky ihned připravovat vojenskou operaci proti Řecku. 11. srpna se začal v italském generálním štábu připravovat plán G počítající s vojenským dobytím Řecka. Současně byla vyvolána štvavá kampaň proti Řekům. 15. srpna, jak již bylo výše zmíněno, dokonce italská ponorka potopila řecký křižník Elli. Tento akt, který měl Řeky vyprovokovat k protiakci, se minul účinkem. Naopak Němci znovu zdůraznili Italům svůj zájem o nezavlečení války na Balkán.

Italským fašistům už ale v plánování války s Řeckem nemohlo nic zabránit. Pouze nepřipravenost infrastruktury v Albánii a další technické důvody posunuly několikrát den útoku, z místo původně plánovaného 1. září. Na konci září 1940 také sehrála svou tragickou roli špatná komunikace mezi oběma spojenci Itálií a Německem. Velitel italských ozbrojených sil v Albánii generál Jacomoni informoval své nadřízené o zvyšujícím se zájmu Němců o Řecko. Podle jeho předpokladů se chtěli zaostalé země na jihu Balkánu zmocnit Němci samotní.⁴⁹ V Itálii byli definitivně rozhodnuti jednat a porazit

⁴⁷ RYCHLÍK, s. 276.

⁴⁸ TEJCHMAN, Miroslav, *Balkán ve válce a revoluci 1939–1945*, Praha, 2008, s. 125.

⁴⁹ CLIADIKIS, s. 186.

Řecko. Zbývalo už jen dovypracovat plán ofenzivy, přesunout armádu do Albánie a najít záminku k rozpoutání konfliktu.

3.2 Německá balkánská politika

Německé územní aspirace na Balkáně byly ve srovnání s těmi italskými na počátku roku 1939 zanedbatelné. Hitler nejprve posvětil italskou operaci vedoucí k obsazení Albánie a později téhož roku se dokonce snažil Italy zatáhnout do války s Jugoslávií.⁵⁰ Tuto svojí myšlenku změnil až po podpisu dohod mezi Německem a SSSR.⁵¹ Tato dohoda znamenala radikální změnu kurzu německé politiky vůči zemím na Balkáně. Hlavní prioritou se pro Hitlera stalo udržení míru na Balkáně. V důsledku toho měla být německá snaha o ovládnutí poloostrova vedena striktně diplomatickou cestou.

Útok na Polsko a začátek druhé světové války, sice odsunul balkánskou otázku do pozadí, v žádném případě ale neznamenal Hitlerův nezájem především o balkánské suroviny. V jeho očích byly sice nejpodstatnější ropná pole v Rumunsku, ale i ostatní země již byly, nebo se měly v nejbližší době stát z hospodářského hlediska pro Německo významné. Na druhou stranu Hitler v žádném případě nechtěl být, alespoň z počátku války, arbitrem starých balkánských sporů, naopak je chtěl využít a tím více si přiblížit a zavázat vlády balkánských států.

Diplomatická snaha Němců se proto soustřeďovala především na hospodářskou závislost balkánských států na Říši, podporu fašistických organizací v jednotlivých zemích pomocí německých zastupitelských úřadů a také na snahu o otupení významu Balkánské dohody a rozbití její akceschopnosti. Z tohoto hlediska zaujímal významnou roli konference Balkánské dohody na počátku roku 1940, která byla v Německu bedlivě

⁵⁰ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 25

⁵¹ Pakt Molotov – Ribbentroppe podepsaný 23. srpna 1939 byl především smlouvou o neútočení mezi Německem a Sovětským Svazem

sledována a díky níž byli narychlo odvoláni zdejší němečtí velvyslanci, aby osobně od Hitlera obdrželi instrukce týkající se nejbližších plánů na Balkáně.

Na jaře téhož roku Německo poprvé čelilo hrozbě Italy vyprovokovaného konfliktu s Jugoslávií. Opětovně tedy došlo k jednáním mezi špičkami obou zemí a Němci tlačili na svého spojence, aby přinejmenším odložil přípravy k válce a zachovali klid na Balkáně. Zároveň Hitler několikrát uznal italské územní ambice v regionu.

Německý úspěch na západní frontě a pád Francie znamenal jasné posílení kreditu a moci Berlína na Balkáně. Jugoslávie a Rumunsko tím ztratily svého tradičního spojence a i další státy musely nyní svou diplomacii a export více orientovat na Německo. Německé úspěchy, které korespondovaly s jeho diplomatickou linií v regionu, tak narušovala pouze moci chtivá Itálie. Její aktivity sledovali Němci se zděšením. *„Sotva se jim podařilo zastavit války chtivé Maďarsko, začali tolik potřebný klid na Balkáně ohrožovat italští fašisté“.*⁵²

V létě 1940 dosáhla německá diplomacie dílčího vítězství nad Velkou Británií. Na její straně už fakticky stálo Maďarsko, Rumunsko a Bulharsko. Pouze Řecko stojící tváří v tvář hrozícímu konfliktu s Itálií bylo jasně probritské. Proto si v Berlíně vytyčili za jasný úkol dohodnout se s Řeky a Jugoslávci a přimět tyto státy k podpisu Pakt tří.⁵³

Pozice Jugoslávie a Řecka zdánlivě nahrávala německé snaze ovládnout tyto země. Jugoslávie ochuzená o svého tradičního francouzského spojence, čelila nyní rostoucím vnějším i vnitřním hrozbám. V důsledku toho byla nucena se mimo jiné orientovat mnohem více na Německo. Řecko čelilo v létě 1940 úplně stejné hrozbě italské agrese jako Jugoslávie, zatím ale nebylo ochotné vzdát se kurzu své politiky, který počítal stejně jako u

⁵² TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 125.

⁵³ TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 41.

Jugoslávie s udržením neutrality a možností lavírovat mezi zneprátenými stranami.

Německo, které mohlo díky svým vojenským úspěchům prakticky diktovat své podmínky se snažilo využít tlaku Italů na Jugoslávii a Řecko k tomu, aby si obě země co nejvíce zavázalo. Po Řecích Němci opětovně požadovali vzdání se anglofrancouzských záruk a užší hospodářskou spolupráci, jež zahrnovala mimo jiné změnu odbytiště pro řecké zboží z Velké Británie na Německo. Výměnou za tato proněmecká opatření bylo Řecku nabídnuto odvrácení Itálie od jejich agresivních plánů vůči Metaxasově zemi. Německou snahu o odvrácení konfliktu, který hrozil zavlečením britských sil na poloostrov, dosvědčují také instrukce, které Hitler často předával velvyslanci Erbachovi do Athén.

Tlak na Řeky, tolik vyvíjený na přelomu léta a podzimu 1940, nebyl z hlediska Berlína úspěšný především kvůli nerozhodnosti řeckého diktátora Metaxase. Ten Němcům oponoval argumentem, že Velká Británie byla neustále hlavní mocenskou silou ve Středozezemním moři. To vedlo k řecké neochotě vzdát se anglofrancouzských záruk a naopak došlo k podpisu dalších dohod s Londýnem 5. září 1940. Německé neúspěšné snahy o diplomatický zisk Řecka lze také vysledovat v neschopnosti odvrátit svého italského spojence od mocenských ambic a vyhlášení války Řecku, dne 28. října 1940.

Poté co italská ofenziva prakticky okamžitě ustrnula na mrtvém bodě, začal se německý vztah k řecké otázce proměňovat. Sám Hitler, který neskrýval obdiv vůči řecké antické kultuře v níž samotní Němci spatřovali nejvyšší možnou krásu,⁵⁴ nechtěl Řecko zlikvidovat vojenskou cestou. Krach italské ofenzivy a počínající britská intervence jej ale postavily před otázku, jak problém vyřešit. Hitlerovi se nabízela dvě možná řešení. Tím prvním bylo zprostředkování míru mezi Itálií a Řeckem. Tuto myšlenku preferoval Hitler až

⁵⁴ PELT, s.160.

do konce roku 1940. Během několikerého jednání s Metaxasem nabízel Řecku výměnou za separátní mír s Italy jižní oblasti Albánie obývané řeckou menšinou.⁵⁵ Je však vysoce pravděpodobné, že chtěl nechat Metaxase v domnění, že bude zachována řecká neutralita. Tento prozíravý tah byl potvrzován také faktem, že Hitler se snažil opakovanými nabídkami míru odvrátit pozornost od vlastních plánů a snažil se narušit součinnost mezi Řeckem a Velkou Británií.

Druhá možnost jak vyřešit krizi v Řecku se Hitlerovi zrodila v hlavě již 1. listopadu 1940. Již v té době v domnění, že italský útok skončí nezdarem, protože jej naplánoval „*ten šašek Mussolini*“,⁵⁶ Hitler svým velitelům představil myšlenku vojenské operace, která by měla za cíl dobytí Řecka.⁵⁷ Tato myšlenka byla rychle přiživena prvními nezdary italské ofenzivy a následným vytvořením britských leteckých základen na Krétě a v okolí Soluně. Rozhodnutí pokořit Řecko vojenskou cestou se tedy v Německu zrodilo již v listopadu 1940, protože se však blížila zima, měla být operace s krycím názvem *Marita*, schválená Hitlerem v rámci direktivy č. 18, odložena na jaro.⁵⁸

Vývoj situace kolem Řecka neprospěl na konci roku 1940 také německým snahám o diplomatický zisk Bulharska a Jugoslávie. Zejména Jugoslávie se stále snažila držet kurz striktní neutrality. Na druhé straně si byli Němci jasně vědomi faktu, že právě skrz Jugoslávii (nebo Bulharsko) povede jejich cesta do Řecka. Proto diplomatické snahy vedené velvyslancem Heerenem sílily a zástupci jugoslávské vlády byli hned několikrát pozváni do Německa k jednáním.

Během těchto oficiálních rozhovorů Němci nabídli Jugoslávii velkorysé ústupky, jež měly váhající zemi konečně přimět k otevřené spolupráci a přístupu k Paktu tří. Berlín několikrát Jugoslávii přislíbil přístup k Egejskému

⁵⁵ HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 427.

⁵⁶ GLENNY, s. 365.

⁵⁷ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 178.

⁵⁸ TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 43.

moři, tedy zisk Soluně, nezavlečení jugoslávské armády do války, nepožadování vojenského tranzitu přes jugoslávské území a v neposlední řadě také příslib, že na celém území země nebude operovat Wehrmacht. Takovou nabídku Němci nikdy žádnému svému potenciálnímu spojenci nenabídli.⁵⁹

Neúspěšné italské operace se protáhly do začátku roku 1941 a Němci byli čím dál víc nervózní ohledně výsledku bojů. Bezpodmínečně potřebovali uklidnit situaci v jižní Evropě a zajistit si pravé křídlo pro plánovanou ofenzivu do sovětského Ruska. Svému italskému spojenci v lednu nabídli vyslání vojenské pomoci do Albánie. Ta byla Italy s díky odmítnuta.

S vojenskými operacemi se protahovala i jednání mezi Němci a Jugoslávci. V únoru 1941 mezi sebou opět jednali Hitler s Cvetkovičem. Nabídka Německa byla doplněna o výraznou hospodářskou spolupráci. Konečná dohoda byla Cvetkovičem odložena jen kvůli vyčkání na reakci regenta Pavla.⁶⁰ K podpisu smlouvy a přístupu Jugoslávie k Paktu tří došlo 25. března 1941. Již o pár dní později došlo k převratu a odstoupení Jugoslávie od dohodnutých smluv. „Hitler v návalu zlosti po obdržení zprávy o puči okamžitě svolal schůzku s šéfem generálního štábu a nařídil provedení speciální vojenské akce s výmluvným názvem *Strafgericht*, jejímž cílem bylo nemilosrdné zničení jugoslávského vojska a státu.“⁶¹ Současně s rozhodnutím o vojenské likvidaci Jugoslávie bylo v Německu rozhodnuto také finálně uspíšit vojenskou operaci vůči Řecku, jež se po smrti Ioannise Metaxase vydalo cestou, jíž podporovala Velká Británie.

⁵⁹ PELIKÁN, s. 378.

⁶⁰ PRESSEISEN, Ernst L., *Prelude to „Barbarossa“: Germany and the Balkans 1940–1941*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 32, No. 4, (Dec., 1960), s. 367.

⁶¹ PIRJEVEC, s. 121.

3.3 Třetí do party – Velká Británie na Balkáně

Pozice Velké Británie na Balkáně, především v Řecku a Jugoslávii byla v předválečném období velice silná. Tradiční námořní mocnost se mohla opírat v Jugoslávii o regenta Pavla Karađorđeho a v Řecku o krále Jiřího II. Oba dva byli příbuzensky spjatí s anglickou vládnoucí dynastií a byli jaksí předurčení k orientaci na Velkou Británii. Britská politika appeasementu, ale měla negativní vliv na důvěru s jakou spatřovali tuto zemi obě výše jmenované balkánské země. Snaha nevyprovokovat Němce měla nepříjemné důsledky v ochotě Velké Británie uzavírat vojenské aliance a těsně před Válkou tak pouze garantovala „*pomoc v jejích silách*“ Řecku, které díky vlivu Jiřího II. na Metaxase toužilo po spojení s Brity už od roku 1938.⁶² Situace v britsko-jugoslávských vztazích byla mnohem složitější. Ačkoliv byl u Britů regent Pavel velice oblíbený a vstřícný vůči britským legacím, byla zahraniční orientace Jugoslávie jako takové v roce 1939 rozdrobena především mezi Francii, Německo a Itálii, v celkovém výsledku ale hrála prim myšlenka absolutní neutrality.

Britská politika ústupků německé Třetí říši skončila krachem a tak po vypuknutí druhé světové války došlo k zásadní změně v čele britské vlády. Ministerským předsedou se stal Winston S. Churchill, jehož nelítostný a nesmlouvavý postoj vůči nacistickému Německu se stal jedním ze symbolů odporu. Balkánská strategie Velké Británie na počátku války byla ostře konfrontována se záměry jejího spojence z Francie. Francouzi se zabývali již na jaře roku 1939 myšlenkou vytvoření tzv. Soluňské fronty, která počítala především se zapojením anglo-britského sboru opřené o aktivní spolupráci zejména Turecka, ale také Jugoslávie, Řecka a Rumunska. Myšlenka francouzského generála Maxima Weyganda ale tvrdě narážela na britskou neochotu. Britové, kteří viděli v operaci neúměrné riziko a nechtěli tříštit již tak

⁶² HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 422.

slabé spojenecké síly v Evropě, se ale také obávali špatné infrastruktury terénu a balkánské morálky.⁶³

Británie proto vymyslela svou vlastní alternativu na podporu balkánských států. Ta spočívala v posílení stávající balkánské dohody a přijetí Maďarska a Bulharska do tohoto společenství. Zároveň byla Británie ochotná svěřit tyto státy do jakési patronace Itálie, v případě, že by byla ochotna vést protiněmecký spolek. Britské plány narazily na ostrý nesouhlas Francie, Jugoslávie a Řecka, jež nebyli ochotni spolupracovat s Itálií. „*Nakonec i tentokráte se Francie podřídila svému silnějšímu spojenci. Dne 12. listopadu vyslovila souhlas s italskou účastí v neutrálním bloku, ovšem podmínila jej okamžitě požadavkem záruk, že Itálie tak neposílí svůj vliv na Balkáně na úkor anglofrancouzského bloku.*“⁶⁴ Nakonec ale musel být plán neutrálního bloku definitivně odepsán kvůli absolutní neochotě balkánských zemí spolupracovat společně proti Německu.

Na jaře roku 1940 byla Británie nucena čelit možné agresi Itálie vůči Jugoslávii, proto bylo na jednání britské vlády ze dne 30. dubna 1940 dohodnuto, že v případě italského útoku vyhlásí Velká Británie Římu válku. Na druhé straně bylo Churchillovu kabinetu jasné, že není v silách Velké Británie jakkoliv konkrétně Jugoslávii pomoci. Na druhou stranu Britové věřili, že jakákoliv podpora Jugoslávii by konečně přivedla k akci proti agresorům další dosud váhajícím balkánské země.⁶⁵

Pád Francie znamenal velkou trhlinu do jakýchkoliv britských snah na poloostrově. Většina zdejších států byla vinou defetismu vehnána do německého područí. Pouze Jugoslávie a Řecko, stojící častokrát v čele ambiciózních plánů Mussoliniho Itálie, zůstávaly nadále neutrální a balancovaly mezi Velkou Británií a Německem. A tak 16. srpna 1940, vinou italských provokací vůči Řecku, rozhodla britská vláda, že v případě italské

⁶³ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 49.

⁶⁴ Tamtéž, s. 57.

⁶⁵ TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 32.

ofenzivy v Řecku půjde britská armáda Řekům na pomoc. V opozici vůči tomu stála řecká ochota vzdát se jakékoliv britské podpory výměnou za německé zadržení Itálie. Velká Británie tedy od pádu Francie nehrála na Balkáně diplomatický prim a musela se spokojit se snahou udržet si vliv v Řecku a Jugoslávii.

Od 28. října 1940 navíc britské snahy začaly čelit další těžké zkoušce. Italské vyhlášení války Řecku znamenalo vznik nového dilematu pro britskou vládu. Churchill se od počátku snažil prosadit co největší možnou vojenskou pomoc pro Řeky a ihned vyslal vzkaz Ioannisu Metaxasovi: „*Poskytneme vám veškerou pomoc, jaká bude v našich silách. Budeme bojovat proti společnému nepříteli a budeme se těšit z vítězství, kterého dosáhneme bok po boku.*“⁶⁶ Na druhé straně vysocí vojenští představitelé Velké Británie jen stěží hledali jakékoliv rezervy pro boj v Řecku. Přesto již od 29. října začala britská flotila operovat v Jónském moři a téhož dne se první britští vojáci objevili na Krétě. 31. října pak bylo rozhodnuto o nasazení první eskadry letounů Blenheim v Řecku. Tyto omezené možnosti britské intervence měly vyburcovat zejména stranou stojící Jugoslávii a donutit jí bojovat bok po boku Řecka a společnými silami zastavit italskou agresi. Proto se Churchill snažil stupňovat od počátku italsko - řecké války diplomatický tlak nejen na Jugoslávii, ale i na ostatní balkánské státy.

Díky úspěšné řecké defenzivě začali Britové stále více hledat možnosti pomoci pro svého malého spojence. Podle ministra zahraniční Anthonyho Edena a většiny britských vojenských špiček bylo hlavní možností pomoci Řecku, porazit především italskou armádu v Africe.⁶⁷ Britové skutečně nedisponovali žádnou rezervou, jíž by mohli v Řecku efektivně nasadit. Jediní volní vojáci byli přesunuti na Krétu, a tak jedinou možnou pomocí houževnatým Řekům zůstávaly po dlouhou dobu jen další tři letecké eskadry, vojenský materiál a vojenští poradci.

⁶⁶ CHURCHILL, Winston. S., *Druhá světová válka, II. díl, Jejich nejskvělejší hodina*, Praha, 1993, s. 510.

⁶⁷ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 178.

Protahující se válka mezi Řeckem a Itálií stavěla před Velkou Británií další komplikace, na počátku roku 1941 se už dalo kalkulovat s Německou intervencí ve snaze zachránit svého spojence před ponižující porážkou, jež by v očích veřejnosti snížila respekt vůči mocnostem Osy. Navíc z kraje roku 1941 ztratila Velká Británie na úkor Německa výrazně vliv v Jugoslávii a prakticky definitivně se do vleku Berlína dostalo i Bulharsko. Proto museli Britové hledat nové cesty jak svému spojenci pomoci. Aktivita britské diplomacie tedy směřovala především k Turecku, které ale nebylo schopné vstoupit do války, respektive bylo ochotno podílet se na společné akci pouze ve spojení s Jugoslávií.

Do Athén Churchill vyslal generála Wavella společně s Arthurem Longmorem, velitelem vzdušných sil Velké Británie na Středním východě, aby započali jednání s Metaxasem a vrchním velitelem řecké armády Papagosem o možné vzájemné kooperaci. Postupně se jednání zúčastnil také ministr zahraničí Eden a také zvláštní pověřenec amerického prezidenta Donovan, jenž v zimě roku 1941 sondoval pro Spojené státy postoje balkánských zemí. Jeho mise ač například v Jugoslávii, kde „*se Donovan mohl jen velmi těžko zorientovat, neboť každý, s kým jednal, jej ujišťoval o něčem jiném*“⁶⁸ nebo v Bulharsku vyšla úplně naprázdno, byla Brity velice ceněna jako pomoc od USA.

Britští zástupci tedy od ledna vyjednávali s Řeky o vojenské spolupráci a vyslání expedičního sboru do Řecka. Metaxas tváří v tvář hrozbě německé agrese a jugoslávského prohlášení „*že když pustí Brity do Soluně, nebude moct jugoslávská vláda dál odmítat žádosti Němců o povolené průchodu*“⁶⁹ nechtěl původně o jakékoliv britské pomoci vyjednávat. Nakonec na nátlak generála Papagose započala dlouhá jednání, jejichž výslednou podobou byl souhlas s intervencí Britů v zemi za předpokladu, že německý wehrmacht překročí hranice Bulharska. K této konkrétní dohodě, která zaručovala Řekům

⁶⁸ TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 51.

⁶⁹ Tamtéž, s. 47.

nejsilnější možnou britskou vojenskou podporu,⁷⁰ došlo až v únoru 1941, tedy v době kdy byl již Ioannis Metaxas po smrti a jeho místo zaujal Alexander Koryzis. Podstatný pro dohodu byl také fakt, že se Britové rozhodli od 10. února 1941 soustředit v Africe na defenzivu na úkor co nejefektivnější pomoci Řecku přímo na Balkánském poloostrově. V Londýně si uvědomovali, že riziko řeckého angažmá je značné. Zároveň ale měli poslední možnost vytvořit frontu na pevnině a cítili, že zisk z tohoto dobrodružství může být velice lákavý. Z Řecka by mohli ohrožovat rumunská ropná pole a bombardovat celou Itálii.⁷¹

Zatímco se situace v Řecku vyvinula pozitivně pro Velkou Británii, naprosto tragicky dopadla její snaha spolupracovat s Jugoslávií. Tamější mocenské špičky se rozhodly k podpisu Paktu tří, ke kterému došlo ve vídeňském Belvederu 25. března 1941. Ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že Jugoslávie byla tímto definitivně ztracena, již 26. března proběhla země vlna demonstrací proti spojení s Německem. Britové na nic nečekali a okamžitě zintensivnili aktivitu svých agentů ve snaze pomoci zorganizovat sílící jugoslávské opozici plánovaný převrat. Ve štábu jugoslávského letectva našli známého fanatika Boru Mirkoviće, který byl mozkiem plánovaného převratu⁷² a jeho nadřízeného Dušana Simoviće, kteří se už pučistickými plány zabývali delší dobu.⁷³ Pod jejich vedením pak za britské podpory proběhl na balkánské poměry nebývale hladce puč v noci z 26. na 27. března. Nástupce jugoslávského trůnu Petr II. byl prohlášen za plnoletého a dosavadní regent Pavel podal demisi. Británii svítla naděje na spolupráci s Jugoslávií, naopak v Německu byli od této chvíle rozhodnuti Jugoslávii zničit. Chvíle vzájemné konfrontace mocností na Balkáně se neúprosně přiblížila.

⁷⁰ Britsko-řecká dohoda z počátku roku 1941 je podrobněji popsána v následující kapitole.

⁷¹ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 225.

⁷² STAFFORD, David A. T., *Soe and British Involvement in the Belgrade Coup d'État of March 1941*, in: *Slavic Review*, Vol. 36, No. 3 (Sep., 1977), s. 415.

⁷³ PIRJEVEC, s. 120.

4 Plán G – Italská agrese do Řecka

Říjen 1940 se nesl v Itálii v duchu vojenských příprav útoku na Řecko. Mussoliniho odhodlání zakročit v Řecku notně vzrostlo poté co se dověděl, že Hitler plánoval obsadit rumunská ropná pole. Tuto skutečnost se jako první dozvěděl válkychtivý italský ministr zahraničí hrabě Ciano, který Mussolinimu informaci záměrně zatajil.⁷⁴ Ten se pak dověděl až o samotném přesunu německých vojsk do Rumunska 10. října 1940. Duceho reakce byla jednoznačná: „Hitler mě vždy postaví před hotovou věc. Tentokrát mu to oplatím stejnou mincí; v novinách se dočte, že jsem obsadil Řecko. Tak bude znovu obnovena rovnováha.“⁷⁵ Skutečnost s jakou zuřivostí se Mussolini pustil do plánované ofenzivy v Řecku způsobila, že mělo vojenské velení jen 14 dnů na válečné přípravy.

Náčelník italského generálního štábu Pietro Badoglio důrazně protestoval proti rychlé operaci. Argumentoval nedostatečným počtem vojáků připravených do boje v Albánii. V tom mu dal za pravdu také generál Guzzoni, jenž počítal s tím, že je nutné nasadit mezi 18 až 25 divizemi. Podle jeho plánu mělo válečné tažení Řeckem zabrat až tři měsíce. Duceho varoval také italský velvyslanec v Athénách Grazzi, který stejně jako italská kontrarozvědka (SIM) tvrdil, že Řekové disponují až osmnácti divizemi.⁷⁶ Protože však chtěl být Mussolini s akcí rychle hotov, nechal konečné plánování akce proti Řecku na bedrech generálu Visconti Prascovi, vrchnímu veliteli italských ozbrojených sil v Albánii, jenž byl na rozdíl od svých kolegů výrazně optimističtěji naladěný a věřil, že na úspěšnou akci v Řecku mu bude stačit zhruba čtrnáct dní. Přesvědčen byl také o tom, že Italové budou mít vojenskou převahu 2 ku 1 a v neposlední řadě také Mussoliniho ujišťoval o mizerné řecké bojové morálce.

Původní italské plány počítaly se spoluprací s Bulharskem. Caru Borisovi Italové nabízeli územní zisky, kterými by se naplnily bulharské územní

⁷⁴ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 159.

⁷⁵ GLENNY, s. 360.

⁷⁶ SADKOVICH, James J., *The Italo-Greek War in Context: Italian Priorities and Axis Diplomacy*, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 28, No. 3 (Jul., 1993), s. 447.

aspirace v Řecku, především v Thrácii a Soluni. Přesto tuto lákavou nabídku car oficiálně odmítl ze strachu před reakcí vlastních obyvatel a Turecka. Ve skutečnosti na operaci nechtěl participovat, protože s ní nesouhlasilo Německo. Zpráva ze Sofie sice Italy velmi zklamala, na italských záměrech se ale nic neměnilo. Podle plánů generála Prascy měly být v první fázi obsazeny Jónské ostrovy Zante, Kefalonia a Korfu a severozápadní část Řecka takzvaný Epirus. Posléze měl být zahájen postup vstříc Athénám.⁷⁷ Ještě jednou maršál Badoglio naléhal na Mussoliniho, že je mimo jiné nesmyslné útočit přes hory, a že je italská armáda katastrofálně nepřípravena. V Albánii bylo rozmístěno devět italských divizí, z nichž jedna byla naprosto nebojeschopná. Jediné čeho náčelník generálního štábu docílil, bylo odložení samotného útoku o dva dny na 28. října 1940, tedy symbolicky na den výročí slavného pochodu na Řím.⁷⁸

Následné události přicházely v rychlém sledu. Italská armáda se začala přesouvat k řeckým hranicím, kde od 25. října Italové prováděli zinscenované konflikty mezi řeckou armádou a domorodým obyvatelstvem. Dosud nepřípravení a nezmobilizovaní Řekové se 26. října z italského tisku dověděli o údajných řeckých provokacích na společné hranici. Italové připravili pro Řeky ultimátum koncipované tak, aby jej Řekové nemohli přijmout. Jeho předáním byl pověřen italský velvyslanec v Athénách Grazzi. Ten 28. října ve 3 hodiny v noci navštívil řeckého diktátora Metaxase, aby mu předal italské ultimátum. Řecko bylo obviněno „*z porušování formálně vyhlášené neutrality, z přílišné povolnosti vůči požadavkům Itálii zneprátelené Velké Británie, z údajného teroristického postupu vůči Albáncům v Çamerii a z vyvolávání pohraničních konfliktů.*“⁷⁹ V neposlední řadě pak Italové požadovali předání blíže nespecifikovaných strategických míst v Řecku. V tuto chvíli se Metaxas projevil jako silný vlastenec a bez váhání rozhodl, že jeho země bude Italům vzdorovat. V reakci na italské požadavky tedy „*starý ministerský předseda se*

⁷⁷ HUBÁČEK, Miloš, *Boj o středomoří: prvních devět měsíců*, Praha, 2003, s. 155.

⁷⁸ TARABA, Luboš, *Duce: Anatomie jedné kariéry*, Praha, 1992, s. 181

⁷⁹ HRADEČNÝ, *Dějiny Albánie*, s. 388.

slzami v očích řekl francouzsky: Alors c'est la guerre (To tedy znamená válku).⁸⁰

„Den rozhodnutí Řecka vzdorovat fašistické agresi se jako den „Ne“ („Ochi“) zařadil k nejslavnějším okamžikům jeho národních a státních dějin.⁸¹ Metaxas po odjezdu Grazziho ihned kontaktoval generála Papagose a poté svolal na pátou hodinu ranní zasedání vládního kabinetu. Zde byla jednohlasně podpořena myšlenka bránění se italské agresi a následně byl vydán rozkaz mobilizace. Na druhé straně Italové ani nečekali odpověď na ultimátum, které mělo jasný cíl zatáhnout Řeky do války, a jejich vojáci se vydali v 5:30 směrem k řecké hranici.

Celkem 85 tisíc Italů a zpočátku také 30 tisíc albánských vojáků, kteří měli boj proti Řecku považovat za osvobozenecký a do nichž Italové vkládali velké naděje, mělo rozdělit Řecko vedví. Větší skupina vojsk plánovala překonat pohoří Epirus, menší armáda měla zaútočit od nejvýznamnějšího albánského města na jihovýchodě Körçe. Již první den ofenzivy ale postihly Italy závažné komplikace. Vinou špatného počasí nemohlo zasáhnout letectvo a kvůli rozbahněným cestám začala mít potíže s postupem také těžká technika. Druhý den musela být v důsledku nepříznivého počasí odložena námořní invaze na Korfu. Původní plány se začaly rychle hroutit, Italové uvízli v bahně a mnoho vojáků se beznadějně ztratilo ještě dříve, než se setkalo s nepřítelem. Kritičnost situace od samého počátku invaze si Italové nechtěli připustit a to ani potom co se 29. října přesunula část středomořské britské flotily do Jónského moře, a v zátoce Suda na Krétě se objevili první britští vojáci.

Řekové, jejichž armáda byla velmi zastaralá a postrádala jak kvalitní bojeschopné letectvo, tak těžkou techniku, především tanky, dostali díky těžkostem Itálie šanci jak rychle zorganizovat svou obranu. Odpor vůči Itálii na čas sjednotil celou zemi včetně silných odpůrců režimu jakými byli například

⁸⁰ HOYT, Edwin P., *Boje na Balkáně: válka v Evropě*, Praha, 2003, s. 25.

⁸¹ HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 423.

komunisté, vedení v té době zatčeným Nikosem Zachariadisem, který v dopise z vězení vyzval řecké komunisty k odporu vůči fašistické Itálii. Loajalita komunistů vůči Metaxasově režimu byla ovšem krátkodobá, neboť po obdržení instrukcí od Kominterny od podpory řeckého boje ustoupili.⁸² Ovšem jinak bylo řecké úsilí jak zastavit Italy obdivuhodné. Řekové vůbec nepropadli malověrnosti, na kterou se tolik odvolávali italští plánovači útoku, naopak řecké vojáky, často slabě vyzbrojené, maximálně podporovalo na bojištích i civilní obyvatelstvo a nezřídka i ženy.

Obě válčící strany trpěly zpočátku také dvěma společnými problémy. Potíže, které postihly jak Řeky tak Italy, byly především v zásobování. Italský logistický systém se po několika dnech prakticky zhroutil vinou nedostatku nákladních vozidel a především kvůli tristní kvalitě albánských silnic. Na druhé straně Řekové velice složitě dopravovali své jednotky k hranicím, neboť přes horské masivy vedly jen dvě vysokohorské cesty, ale žádná železnice.⁸³ Druhým pojítkem mezi oběma stranami byla absence kvalitního velení. Velitel italských sil generál Visconti Prasca, který byl co by generál typickým produktem italských vojenských škol, kde se hledělo více na loajalitu vůči fašismu a Duce, než na vojenský um,⁸⁴ neměl po několika dnech bojů nejmenší tušení, kde se vůbec nacházeli italští vojáci. Přesto Mussoliniho, kterého ujišťoval, že operace proběhne hladce, nadále zpravoval o rychlém postupu Italů a četných vítězstvích. Řekové kvůli Metaxasovi trpěli podobným problémem. „*Metaxas byl znám tím, že kolem sebe nesnášel odborníky lepší než průměrné. A to platilo i o vojenských velitelích. Válku pak řídil, obklopen stejně neschopnými z Athén, když v tamějším hotelu Grande Bretagne umístil generální štáb.*“⁸⁵ Na rozdíl od Italů se ale Řekové s tímto problémem rychle vyrovnali a to především díky nadšení samotných vojáků.

⁸² HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 424.

⁸³ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 176.

⁸⁴ HUBÁČEK, s. 159.

⁸⁵ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 177.

Přes všechny těžkosti vykazoval počáteční italský útok alespoň nějaké úspěchy, jimiž bylo dobytí přístavu Igumenitsa, města Janina a důležitého průsmyku Metsovo v pohoří Pindus. Těchto dílčích zisků dosáhla italská armáda do 8. listopadu 1940. V té době se ale začala karta obracet. Do 11. listopadu Řekové zmobilizovali přes 230 tisíc mužů a tím silně předčili italské počty vojáků. Navíc se jim právě 11. listopadu podařilo zastavit postup do té doby z italského hlediska nejprůbojnější Sienské divize. V noci z 11. na 12. listopadu pak stihla Italy katastrofa skutečně velkého formátu. Italské loďstvo utřžilo v přístavu Tarento drtivou porážku od britského letectva, jež překvapivým útokem letadlových lodí, potopilo nebo na dlouhou dobu vyřadilo množství italských válečných plavidel. *„Italská invazní flotila kotvící v Tarenstském zálivu a ověnčená už v očekávání budoucích vítězství je anglickými torpédovými letadly poslána k mořskému dnu jako válečná hračka.“*⁸⁶

Britové se na nátlak Winstona S. Churchilla snažili pomoci Řekům jak jen to bylo možné. Artur Longmore v průběhu října a listopadu uvolnil čtyři eskadry stíhacích letounů, které sice nevyrovnaly poměr sil, ale zkušené britští letci Řekům zajistili obstojné krytí vzdušného prostoru. Na druhé straně Němci chtěli původně svého italského spojence nechat na holičkách. 1. listopadu informoval Hitler OKW, že nechá Italy bojovat samotné. Jeho zdrženlivý postoj se rychle změnil v důsledku nepřesvědčivých výkonů italské armády, ale především protože se v Řecku objevilo anglické letectvo, představující vážnou reálnou hrozbu pro Němci kontrolovaná ropná pole v rumunském Ploješti. Proto 4. listopadu svým velitelům poprvé prozradil záměr dobýt Řecko. Jeho plány ale měly být kvůli blížící se zimě realizovány až na jaře příštího roku.

Mezitím těsně za albánsko – řeckými hranicemi zastavili Řekové, umě využívající znalosti terénu, definitivně italský postup a doslova rozdrtili italskou elitní divizi horských myslivců Alpine Julia, z níž po těžkém bombardování

⁸⁶ WEITHMANN, s. 312.

minomety zbylo pouze 1000 mužů. Z ostatních chabě maskovaných italských jednotek se brzo staly pro Řeky snadné terče a ti postupně přecházeli do dobře koordinované ofenzivy. Řecký velitel – generál Papagos vycítil jedinečnou šanci využít těžkostí italské armády a provedl útok na její slabší pravé křídlo. Díky tomu se mu povedlo po 14 dnech podařit dosáhnout stavu, kdy byla italská armáda na všech místech donucena k ústupu.

Ofenzivní snahy slabě vyzbrojených Řeků přinesly své úspěchy překvapivě brzy. Již 22. listopadu dobyly řecké síly významné město v jihovýchodní Albánii Kōrçe. V Albánii dosud Věrlaciho loutková vláda jasně podporovala Italy. Nyní ale ve světle aktuálních bojových událostí a Metaxasově prohlášení, že Řekové bojují také za svobodu Albánie, začalo docházet k častým zběhům z řad Albánců bojujících ve zbrani po boku Italů. 22. listopadu také informoval Mussolini Hitlera o italských komplikacích. Za neúspěchem operace spatřoval tři faktory. Tím prvním bylo špatné počasí, druhým důvodem bylo vzbouření Albánců a za třetí byl Mussolini zklamán přístupem Bulharů, jež namísto podpory italského snažení stáhli svá vojska od hranic s Řeckem.⁸⁷

Řecký postup nadále pokračoval a z počátku prosince byl obsazen Pogradec a v následujících dnech další významná albánská města. 6. prosince to bylo Sarande a 9. prosince Gjirokastra. Italská armáda byla zatlačena hluboko do Albánie. Řekové kontrolovali zhruba třetinu Albánie, další postup ale ze dvou důvodů pozastavili. Především nechtěli udělat tu samou chybu jako Italové, tedy nechtěli mít příliš roztažené zásobovací linie. Za druhé také nechtěli, nebo také nemohli pokračovat v operacích vinou stále se zhoršujícího počasí. Zároveň v této době probíhala intenzivní jednání mezi Metaxasem a Hitlerem o možném separátním míru mezi Italy a Řeky. Na druhé straně již 13. prosince Hitler schválil direktivu č. 20, která počítala s vojenskou intervencí v Řecku pod krycím názvem „Marita“.⁸⁸

⁸⁷ RIDLEY, Jasper, *Mussolini*, Praha, 2002, s. 317.

⁸⁸ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 203.

Italští vojáci mezitím prožívali na bojišti hotové peklo. V zimě byli odsouzeni v nejvyšších nadmořských výškách spát pod širým nebem bez kvalitního oblečení. Mezi vojáky se začaly objevovat omrzliny a také velice nepříjemná gangréna. „*Tisíce vojáků, včetně příslušníků alpských pluků, v botách s podrážkami z lepenky a někdy i bez zimní výstroje, umrzly v řeckých horách.*“⁸⁹ Zázemí v Albánii pak nebylo vůbec schopné pojmout obrovské množství raněných, přivážených z fronty, a tak mnoho z nich muselo být rovnou přepraveno zpátky do Itálie.

Krizová situace Italů na začátku roku 1941 vedla k několikerým jednáním s Německem. Mussolini 8. ledna 1941 požádal svého spojence o pomoc v Africe. Ta začala být realizována 11. února v rámci akce Sonnenblume. Řekové opět obnovili ofenzivu a 10. ledna dobyli Klisuru. Tím byla situace Italů v Albánii tak kritická, že Hitler téhož dne rozhodl o okamžitém vyslání svých sil do Albánie. V rámci operace Alpenweichen měly být dopraveny do Albánie početné jednotky horských myslivců. S tím ale Mussolini nesouhlasil a poukazoval přitom na plánovanou jarní ofenzivu, při které měly posílené italské jednotky odrazit řecký postup.

Mezitím vyslal Churchill své zástupce do Athén, aby přiměli Řeky ke společnému postupu proti Německu. Metaxas se dlouho nechtěl vzdát svého politického kurzu manévrování mezi velmocemi. Sám totiž až příliš dlouho věřil, že Němci skutečně proti jeho zemi nezasáhnou. Pro jednání s Brity o britské intervenci se vyslovil až v půlce ledna 1941. Tou dobou nemocný diktátor nečekaně 29. ledna 1941 zemřel vinou banální angíny. Jednání o konkrétní pomoci od Britů poté vedl přímo generál Papagos. Ten při jednáních se svými britskými protějšky požadoval 8–9 divizí o celkovém počtu 100 tisíc vojáků.⁹⁰ Dále „*Řekové potřebovali 1500 nákladních automobilů, 10 000 soumarů, 300 000 párů vysokých bot a kalhot, 200 000 sak a plášťů. Dostanou*

⁸⁹ PROCACCI, s. 354.

⁹⁰ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 224.

*z toho asi 10 procent.*⁹¹ A to i přesto, že během prosince a ledna vyslali Britové celkem 7 konvojů s převážně kořistním italským materiálem do Řecka.

Od 8. února 1941 vedli Řekové další jednání s Brity. Důležitým mezníkem ve vývoji následujících událostí byla v tomto okamžiku především Churchillova změna strategie v Africe. Zde byl od 12. února zastaven úspěšný postup na úkor nasazení rezerv v Řecku. Proto 22. února přislíbil Eden s Dillem při jednáních v Athénách pomoc čítající 100 tisíc mužů, 665 polních, protitankových a protiletadlových děl a 142 tanků.⁹² Řekové byli s touto přislíbenou pomocí spokojeni, ve skutečnosti jim Britové, ať už chtěli nebo ne, tak silnou vojenskou pomoc nemohli zajistit. V únoru se Řekové pokusili dobýt strategicky velmi důležitý přístav v Albánii Vlōre společně s městem Berat. Tato snaha skončila nezdarem 28. února především proto, že Italové tou dobou v Albánii disponují již více než 350 tisíci vojáky připravenými na jarní ofenzívu.⁹³

Po přístupu Bulharska k Paktu tří 1. března 1941 začaly touto zemí od 2. března proudit transporty německých vojáků směřující k řecké hranici. Za těchto okolností měly podle únorové britsko-řecké dohody do Řecka dorazit také co nejdříve britské expediční sbory. V té době probíhala pokročilá jednání mezi Brity a Řeky o podobě společné obrany. Britové naléhali na svého spojence, aby stáhnul své vojáky z Thrácie.⁹⁴ První vojáci Spojeného království se objevili v Pireu 7. března a jejich velitelem byl generál Maitland Wilson. Prvními příchozími byla britská 1. obrněná brigáda. Dále pak měla přicházet novozélandská divize, 6. australská divize, 7. australská divize a polská brigáda.⁹⁵ Postupně se počet vojáků vyšplhal přes 60 tisíc, což ale bylo oproti předešlé domluvě téměř o polovinu méně. Podle dohody mezi Řeky a

⁹¹ HOYT, s. 31.

⁹² TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 51.

⁹³ HOYT, s. 32.

⁹⁴ TEJCHMAN, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, s. 53.

⁹⁵ CHURCHILL, *Druhá světová válka, III. díl*, s. 223.

Brity se britský expediční sbor přesunul k tzv. aliakmonske linii, kde měl být doplněn Papagosem příslibenými pěti divizemi řecké armády, neboť zde byl předpokládán hlavní směr plánované německé ofenzivy.

Od 9. března se opět daly do pohybu události na válečné frontě v Albánii. Mussoliniho velká jarní ofenziva byla spuštěna a 350 tisíc mužů zaútočilo na řecké pozice, bráněné patnácti divizemi. Italská snaha o znovudobytí ztracených pozic skončila 15. března totálním fiaskem. Přestože boje pokračovaly celý další týden, byl Mussolini definitivně donucen uzнат svou porážku. Katastrofální fiasko nabralo neúnosných rozměrů po 29. březnu 1941. Toho dne totiž skončila třídenní námořní bitva mezi Velkou Británií a Itálií u mysu Matapan. V největší námořní bitvě ve Středoziemním moři ztratili Italové tři křižníky, dva torpédoborce a jedna bitevní loď byla vážně poškozena. To vše za cenu dvou ztracených britských letadel. Italská flotila se z této porážky do konce války nevzpamatovala. Když se k tomu připočetl nezdar v Albánii, byl Mussolini na konci března 1941 vydán na milost a nemilost svého spojence, hitlerovského Německa, kterého byl nyní Duce donucen požádat o pomoc tváří v tvář hrozbě definitivní porážky na Balkáně. Konečná potupa italského diktátora byla dovršena tím, že od blamáže na Balkáně již nikdy nebyl pro Hitlera rovnocenným partnerem.⁹⁶

⁹⁶ HUBÁČEK, s. 162.

5 „Strafgericht“ a „Marita“ – německá ofenziva na Balkáně

Ačkoliv byl Hitler rozhodnut zlikvidovat vojensky Řecko, nechtěl samotnou operaci uspěchat. Dobytí Řecka bylo zařazeno do hitlerovských plánů na rok 1941 a mělo k němu dojít před plánovanou ofenzivou do Sovětského svazu. Hitler věděl, že je pro další úspěšný vývoj událostí pro Německo nezbytně nutné vytlačit britský vliv z Balkánu, zároveň však s válkou s Řeckem nespěchal. Německo si potřebovalo vytvořit pevnou půdu pro další operace na Balkáně. Po přístupu Maďarska a Rumunska k Paktu tří roku 1940, zbývalo získat Bulharsko a Jugoslávii. Bulhaři na nátlak Německa přistoupili 1. března 1941 a Jugoslávie 25. března. V té době se zdálo, že Německo čeká válka pouze s Řeckem, které bylo po půlroční válce s Itálií značně vyčerpané, přesto vytrvávalo v obdivuhodném odporu.

Osud ale Německu přinesl komplikaci v podobě vládního převratu v Jugoslávii. Tato jihoslovanská země měla v minulosti velké vazby především na Francii, ale také na Velkou Británii. Její společnost nebyla absolutně připravena na nacistické myšlenky a už vůbec ne na spojení s Berlínem. To se jednoznačně odrazilo ve skutečnosti, že se v zemi prakticky ihned po podpisu Paktu tří spustila vlna nepokojů a demonstrací proti tomuto aktu. A pod heslem „Raději hrob, než otroctví“ došlo již 27. března v Bělehradě k převratu, jež proběhl na balkánské poměry nebývale poklidně. Puč vynesl do čela země nedospělého nástupce trůnu Petra II. a v čele vlády stanul, do té doby politikou nedotknutý, Dušan Simović. Absence politické praxe nového vládního kabinetu sehrála v následujících dnech podstatnou úlohu. *„Puč byl zorganizován i proveden profesionálně, k moci však vynesl diletanty. Důstojníci, kteří svrhli Pavův režim, i s nimi sympatizující politici neměli zkušenosti s výkonnou mocí.“*⁹⁷

Mohlo by se zdát, že se Jugoslávie po převratu ihned vydala na cestu k druhé velmoci vedoucí válku – tedy k Velké Británii. Nestalo se tak, protože se jugoslávská vláda snažila nadále hrát hru s mocnostmi a pokračovat ve

⁹⁷ PIRJEVEC, s. 121.

zdrženlivé politice. Ve Velké Británii byl puč, na kterém se podílela i britská rozvědka, přijat s obrovským nadšením a sám Churchill se ihned pokusil vyburcovat Jugoslávce k boji proti fašistickým mocnostem. Přáním britského ministerského předsedy byla jugoslávská ofenziva proti demoralizovaným Italům v Albánii, jež mohla s přispěním Řeků vést k úplnému vytlačení Itálie z Balkánu.⁹⁸

Dušan Simović si ale pozdě uvědomil, že jeho snahy o pokračování zdrženlivé politiky vůči mocnostem nemají šanci na úspěch. Přestože vojenský zásah v Albánii původně Britům přislíbil, nakonec od něj upustil. A ačkoliv došlo k převratu z důvodu nesouhlasu se spojenectvím s Německem, chtěl Simović pokračovat v přátelském kurzu vůči Třetí říši. *„Nová vláda tak pravý důvod pro zorganizování státního převratu – odpor k Paktu tří – opustila téměř ihned poté, co byla zformována.“*⁹⁹

Hitler však po bělehradských událostech z 27. března odmítal s Jugoslávci jednat a ihned nařídil vojenskou operaci, jež měla za cíl zničit Jugoslávii. Do války zbývaly již jen dny, během kterých měl být vypracován plán zničení této jihoslovanské země. Zároveň s operací v Jugoslávii měla být také spuštěna dlouho plánovaná jarní operace v Řecku.

Zoufalá jugoslávská vláda nebyla v této době schopná prakticky žádné akce. Během jednání s náčelníkem generálního štábu Velké Británie Johnem Dillemem nevystoupil Simović jednoznačně proti Německu a stavěl se zdrženlivě ke spolupráci s Velkou Británií. Prakticky jediným úspěchem vlády generála Simoviče byly dohody se Sovětským svazem o přátelství a neutralitě, která ale Sověty nezavazovala k vojenské pomoci v případě napadení Jugoslávie. Ironií osudu byla vzájemná dohoda podepsána Milanem Gavrilovićem a Vjačeslavem Molotovem v Moskvě v časných ranních hodinách 6. dubna 1941, v době kdy německé bombardéry mířily k Bělehradu, jež se stal prvním cílem německé agrese na Balkáně.

⁹⁸ CHURCHILL, *Druhá světová válka, III. díl*, s. 180.

⁹⁹ GLENNY, s. 370.

5.1 Operace Trest - útok na Jugoslávii

Jugoslávský převrat považoval Hitler za obrovskou zradu a troufalost vůči Třetí říši. Proto na zasedání generálního štábu svým velitelům oznámil záměr zničit tuto zemi. Válka měla být zahájena co nejdříve, aby příliš neohrozila tažení do Sovětského svazu. Hitler čerpal ze zkušeností z první světové války, kde se tehdejší Srbsko ukázalo jako nesmírně těžký protivník. Proto jihoslovanskou zemi v žádném případě nepodceňoval a tažení do Ruska raději o měsíc odložil v očekávání náročné operace na Balkáně.

Přípravami akce proti Jugoslávii byl pověřen Alfred Jodl. Základním klíčem k úspěchu německé bleskové akce mělo být co nejrychlejší odříznutí potenciálních spojenců Jugoslávie a Řecka. K tomuto účelu byla v Bulharsku připravována 12. armáda polního maršála von Lista, která měla po úspěšné akci na řecko-jugoslávském pomezí pokračovat na jih do řeckého týlu. Část armády vedená generálem von Stummem měla naopak pokračovat na sever do jugoslávského vnitrozemí. Na severní hranice pak byla v rychlosti přepravena armáda generála von Weichse, která měla vstoupit do severních částí Jugoslávie. Hitler počítal se zapojením italské armády na severu od Rijeky. Na jihu v Albánii Vůdce pouze nabádal Mussoliniho k zajištění hranic, aby nedošlo k totálnímu kolapsu Italů, neboť se zde předpokládala Brity toužebně očekávaná jugoslávská akce. Posléze měly do bojů zasáhnout také Maďarsko a Bulharsko. Pozoruhodné a paradoxní určitě bylo, že maďarský předseda vlády Pál Teleki, který nesouhlasil s maďarskou spoluúčastí v boji proti Jugoslávii spáchal 3. dubna sebevraždu.

Na druhé straně barikády stála zastaralá a téměř nebojeschopná armáda Jugoslávie. Národnostní třenice dlouhodobě oslabovaly vojenskou sílu této země a v následujících dnech se mělo ukázat s jakou nechotou budou jednotlivé národnostní menšiny bránit svou vlast. *„Na jaře 1941 byla Jugoslávii odhodlána bránit jen menšina populace. Pro Albánce, Maďary či Němce, kteří žili na jejím území, představovala nenáviděnou despocii. S Jugoslávii se zcela neidentifikovala ani většina nesrbských jihoslovanských*

etnik.¹⁰⁰ Zásadní komplikací pro Jugoslávii pak byl fakt, že mohla být napadena prakticky odkudkoliv po celé své délce hranic. To způsobilo, že Jugoslávie nedisponovala prakticky žádnými rezervami v případě prolomení její obrany ať už v jakémkoliv místě. Přes fakt, že celková hranice Jugoslávie odkud mohla být napadena činila více než 3000 km, počítaly všechny obranné plány, ten poslední s názvem R-41 vypracovaný v únoru 1941, s úpornou snahou bránit celé území za každou cenu.¹⁰¹ To znamenala pro zemi obrovský hazard a v případě jakýchkoliv komplikací jistou porážku.

Další slabinou jugoslávské armády byl také fakt, že země nedisponovala kvalitními vojenskými veliteli. Většina z nich pamatovala vojenské úspěchy z dob první světové války a v opojení zašlých úspěchů odmítala modernizaci armády a přijetí nových bojových postupů. Část důstojnického sboru byla také tvořena zástupci nesrbských menšin, které jak bylo výše uvedeno absolutně netoužili po tom bojovat za Jugoslávii. Celá plejáda problémů jimiž Jugoslávie disponovala v konečném důsledku znamenala, že jedinou otázkou vznášející se nad budoucím konfliktem bylo, jak dlouho válka potrvá.

Samotná vojenská operace „Trest“ (Strafgericht) byla zahájena náletem tisícovky bombardérů na Bělehrad 6. dubna 1941. Letadla IV. a VII. letecké flotily nalétávala na Bělehrad po tři dny a město proměnila v hromadu sutin. Během náletů zemřelo na 17 tisíc civilistů¹⁰² a bylo zničeno mnoho historických památek. Tou nejvýznamnější byla zřejmě Srbská národní knihovna. Početně slabé jugoslávské letectvo se zmožilo jen na sporadický odpor, při kterém německá Luftwaffe ztratila pouze 12 strojů.

Současně s náletem na Bělehrad, s argumentem, že je ohrožena německá menšina, začaly bez vyhlášení války pronikat německé pozemní jednotky, podporované Italy, o celkové síle 870 tisíc mužů, na nepřátelské

¹⁰⁰ PELIKÁN, s. 387.

¹⁰¹ HABRNÁL, Miloš, „*Rupnikova Linie*“ a ostatní jugoslávská opevnění z let 1926–1941, Dvůr Králové nad Labem, 2004, s. 236.

¹⁰² HOYT, s. 35.

území. Na druhé straně se do boje zapojilo místo 31 divizí jen 5.¹⁰³ Úspěšná německá ofenziva z jihu zapříčinila přetnutí společné jugoslávsko-řecké hranice. 7. dubna padlo Kumanovo a Skopje, o den později dorazili Němci do Tetova a tím odřízli Jugoslávii od Řecka.¹⁰⁴ Životně důležitý předpoklad pro kooperaci Jugoslávců, Řeků a Britů byl zlikvidován. Pro Němce to znamenalo splnění důležitého úkolu, který zabránil případnému ústupu jugoslávské armády do Řecka. Do 10. dubna byla obsazena celá Makedonie s výjimkou západních částí kolem Ochridského jezera.

Ziskem Makedonie byla také prakticky ukončena jugoslávská snaha o atak Italy okupované Albánie. Početná 3. jugoslávská armáda zpočátku postupovala od Podgorici vstříc severoalbánskému městu Skadar. Po německých úspěších po celé šířce jugoslávských hranic museli Jugoslávští velitelé do té doby úspěšný postup své armády zastavit, přesunout své síly na východ proti Němcům a od 10. dubna zde přenechat iniciativu Italům.

Na severu země se německý Wehrmacht potkával s odporem jen velmi sporadicky. Slovinci a Chorvaté nezdědka kapitulovali bez boje a častokrát Němce vítali jako své osvoboditele. Od 9. dubna propukaly v chorvatských vojenských útvarech otevřené vzpoury a vzbuřenci obsadili významné město Bjelovar. Již 10. dubna vstoupili Němci do Záhřebu, kde byli nadšeně přivítáni ustašovskými pohlaváry. Jeden z nich Slavko Kvaternik zde vyhlásil jménem nepřítomného poglavníka¹⁰⁵ Ante Paveliće Nezávislý chorvatský stát (Nezavisna država Hrvatska – NDH). Po vyhlášení Chorvatska se zhroutila celá fronta, kterou měly bránit oddíly tvořené převážně chorvatskými vojáky. 11. dubna vstoupila italská armáda, za cenu minimálních ztrát, do Lublaně. Za celé tažení do Jugoslávie ztratili Italové jen 30 vojáků, dalších 22 bylo

¹⁰³ Tamtéž, s. 36.

¹⁰⁴ HABRNÁL, s. 245.

¹⁰⁵ Poglavnik – titul označující Ante Paveliće co by vůdce chorvatského národa.

nezvěstných.¹⁰⁶ Také maďarské jednotky vstoupily 11. dubna na území Jugoslávie, kde do 13. dubna obsadily Bačku a Baranu.¹⁰⁷

Bez většího odporu dorazil wehrmacht 12. dubna také do rozbitého Bělehradu a jugoslávský plán stáhnutí se do vnitrozemí do horských oblastí a vedení následného boje odsud vzal rychle za své. Stejně jako zmizela jakákoliv obranyschopnost zbytků bránící se armády. Plánovaná centra defenzivy, kterým byl vnitrozemský Nikšić, se proměnil pouze v dočasné útočiště vládních špiček. 200 tisíc jugoslávských vojáků bylo zajato a 12 tisíc důstojníků uvězněno.¹⁰⁸

Většina vládních elit Jugoslávie urychleně opustila zemi. Předseda vlády Simović odešel již 14. dubna a byl následován dalšími, včetně krále Petra II.. Všichni utekli pod dočasnou britskou ochranu do Řecka. Agónie Jugoslávie byla ukončena 17. dubna v den podpisu kapitulace. Tu za Jugoslávii podepsali Dragiša Cvetković a generál Danilo Kalafatović. Den po ukončení bojů vstoupila na jugoslávskou půdu také bulharská armáda. Na výsledku bojů už ale nic nezměnila. Německá armáda během bleskové akce ztratila pouze 151 vojáků a dalších 15 pohřešovala.¹⁰⁹ Na pořad dne se tedy dostala neméně podstatná otázka dělení válečné kořisti a rozdělení sfér vlivu v Jugoslávii do nadcházejícího období.

¹⁰⁶ HABRNÁL, s. 246.

¹⁰⁷ RYCHLÍK, s. 277.

¹⁰⁸ PIRJEVEC, s. 122.

¹⁰⁹ Tamtéž, s.122.

5.2 Operace „Marita“ – německá pout' vstříc Athénám

O vojenské intervenci do Řecka a rozbití země vedené generálem Ioannisem Metaxasem rozhodl Hitler už v listopadu roku 1940, vinou mizerných výsledků italské armády v italsko-řecko válce. Vojenská operace byla v rámci direktivy č. 20, pod krycím názvem Marita zabudována do plánů vojenských akcí na rok 1941. Hitler s dobytím Řecka nespěchal, i když v situaci do které se dostal jeho italský spojenec chtěl častokrát zasáhnout dříve. Mussolini Hitlera několikrát odrazil od plánů nasazení německých vojsk v Albánii, kam chtěl Hitler v únoru 1941 vyslat své jednotky horských myslivců. Plošnou ofenzivu, která měla být vedena po diplomatickém, případně vojenském podmanění si Bulharska,¹¹⁰ bylo možné vést až na jaře, protože horské průsmyky na severu Řecka byly v zimě jen stěží překonatelné. Nakonec po krachu jarní italské ofenzivy a příchodu britských pozemních sil do Řecka, byl německý Vůdce nucen jednat. Plánovaný útok byl v zápětí ještě uspíšen převratem v Jugoslávii a nutností vypořádat se s jihoslovanskou zemí, která narušila prestiž Osy a stala se Hitlerovi trnem v oku.

Hitler, původně rozhodnutý nechat válkychtivé Italy bojovat s Řeky samotné, byl donucen přehodnotit svá stanoviska především kvůli angažovanosti Britů v Řecku, kde začala operovat RAF pod vedením Arthura Longmorea, ale také na Krétě, ze které si v době kdy se Italové brodili bahnem v Epiru začali budovat svou vojenskou základnu. To byla pro Němce rána, neboť Hitler Mussolinimu na jednáních ve Florencii 28. října 1940, tedy v den útoku na Řecko, přátelsky poradil, aby v první řadě dobyl právě tento důležitý řecký ostrov. Proto na zasedání s generálním štábem rozhodl Hitler už 4. listopadu, že je nutné začít připravovat plány proti Řecku. A ačkoliv se Hitler v průběhu prosince stylizoval do role jakéhosi zprostředkovatele míru mezi Italy a Řeky, 13. prosince schválil již zmiňovanou direktivu č. 20 posvěcující vojenskou operaci v Řecku v roce 1941. Zde je nutno podotknout, že Hitler svými nabídkami míru Metaxasovi dokázal obratně narušovat možnou

¹¹⁰ Hitler byl ochotný Bulharsko dobýt vojenskou cestou a to nejen z potřeby průchodu do Řecka, ale také z hrozby, že se země stane vazalem Sovětského Svazu.

součinnost mezi Řeckem a Velkou Británií. Řecký diktátor si pozdě uvědomil, že Němci proti jeho zemi zasáhnou a povolnější k jednáním s britskými zástupci byl až těsně před smrtí v půlce ledna 1941.

Jak po smrti Metaxase probíhala jednání Britů s Řeky postupně došlo v únoru k dohodě, která Brity zavazovala přijít Řekům na pomoc v případě, že Wehrmacht překročí hranice Bulharska. 11. února zahájil Hitler finální přípravy akce. K realizaci německých plánů nutný zisk Bulharska se uskutečnil 1. března mírovou cestou, tedy přistoupením země cara Borise k Paktu tří. Od 2. března začaly zemí proudit vlakové transporty německé armády směrem k hranici s Řeckem. Na druhou stranu připlouvaly od 7. března britské konvoje dopravující do nejnižnější země na Balkáně britské, australské a novozélandské vojáky¹¹¹ v rámci kontingentu, jež měl zachránit Řecko a vytvořit novou frontu v Evropě. Do války, jež měla zajistit Němcům jižní křídlo před operací Barbarossa a vyhnat Brity z pevniny, zbývaly pouhé dny.

Startovním výstřelem pro útok do Řecka se nakonec stala potřeba zasáhnout proti revoltující Jugoslávii, která po převratu 27. března znamenala pro Hitlera nedůvěryhodný státní útvar, který bylo nutné zlikvidovat a dostat pod kontrolu. Přestože Hitler preventivně odložil vojenský vpád do Sovětského Svazu o čtyři týdny, měl být Balkán uklidněn co nejrychleji. Rozhodující pro začátek operace byla připravenost německé armády. Jakmile byla na severní hranici Jugoslávie dopravena von Weichsova armáda z Korutan, mohla být akce spuštěna.

Stalo se tak 6. dubna 1941. Joachim von Ribbentrop kontaktoval v 5:40 svého řeckého protějška, že Německo obsadí Řecko, aby odsud odstranilo britskou hrozbu.¹¹² Jestliže v Jugoslávii se stal prvním terčem Bělehrad, v Řecku si němečtí plánovači pro letecký útok vybrali přístav Pireus. Největší řecká námořní základna byla od 9:00 bombardována. Při masivním náletu

¹¹¹ Původně přislíbená polská brigáda a 7. australská divize, musely zůstat v Africe kvůli zvýšení Rommelovi hrozby v rámci operace Sonnenblume

¹¹² HOYT, s. 37.

přišlo o střechu nad hlavou více než 60 tisíc civilistů. Pozemní postup zahájili Němci dvěma směry. První vedl přímo přes Metaxasovu linii směrem přes Florinu a Bitolj do Soluně. Druhý směr vedl německou ofenzivu podél řeky Vardar na jugoslávsko-řecké hranici.

To byl překvapivý tah pro obránce řeckého území. Generál Alexandros Papagos disponoval největší částí své armády v Albánii. Zde bylo dislokováno patnáct řeckých divizí, jež generál odmítal stáhnout. Důvody k tomu měl prosté, leč vše říkající. Jeho jednotky byly vyčerpané po italské jarní ofenzivě a nebyla možnost je rychle přesunout do Řecka, vzhledem k absenci transportů. Na druhé straně se alespoň z počátku bojů očekávala kooperace řecké a jugoslávské armády, které měla vést k vytlačení Italů z Balkánu. K tomuto předpokladu nedošlo, jak je uvedeno v předešlé kapitole. Pro počátek bojů mezi Němci a Řeky s Brity bylo podstatnější, že Papagos kromě jednotek z Albánie odmítl stáhnout své vojáky z Thrácie. Bylo pro něj nepředstavitelné odevzdat část země prakticky bez boje, bohužel pro následný vývoj událostí bylo zřejmé, že to byl z řeckého hlediska jeden z osudných omylů.

Místo kde se předpokládal největší nápor německé ofenzivy, tzv. aliakmonskou linií, potom bránil kombinovaný řecko-britský sbor „W-force“ pod velením generála Maitlanda Wilsona. Tento vojenský útvar nebyl početně dostačující jak z britské strany, tak z té řecké. Papagos svému spojenci neposkytl původně přislíbených pět divizí, včetně jedné motorizované. Nakonec se také ukázalo, že i výběr místa plánovaného centra defenzivy byl nevhodný poté, co Němci vedli svůj hlavní postup podél řeky Vardar a ne podél řeky Strumy.¹¹³

Němci postupovali za podpory více než 800 letounů rychle vstříc Soluni a nejhůře bráněné východní křídlo řecké armády u bulharských hranic v Thrácii bylo snadno poraženo. Wehrmacht obešel zdejší část Metaxasovy

¹¹³ HART, Liddell, *Dějiny druhé světové války*, Praha, 2001, s. 151.

obránné linie a proto do Soluně vstoupili němečtí vojáci již 9. dubna a řecká armáda v obranné linii, která donutila svou houževnatostí Němce své pozice obejít, byla odříznuta a musela kapitulovat. Německá 6. horská divize překročila zasněžené pásmo, obránci považované ze neprůchodné a řecké 14. a 18. divize musely po obklíčení Němci kapitulovat 10. dubna. I přesto pokračovaly boje podél Metaxasovy linie až do 19. dubna, kdy veškerý odpor zlomila 2. pěší divize společně s 5. a 6. divizí horských myslivců.

Po úspěšném odříznutí ústupové cesty mezi Jugoslávií a Řeckem 8. dubna a obsazení prakticky celé Makedonie se 12. armáda maršála Wilhelma von Lista rozdělila. Část armády pod vedením generála von Stumme zamířila do jugoslávského vnitrozemí směrem na Bělehrad. Větší část 12. armády dostala od svého velitele 9. dubna za úkol prolomit Aliakmonskou linii směrem k Edesse a vydat se dále k řeckému západnímu pobřeží a až poté směrem na jih. To byl velice překvapivý tah, na který spojenci nebyli schopni efektivně zareagovat. Velení spojených britsko–řeckých sborů očekávalo německý postup kolem hory Olymp na jih do vnitrozemí. Místo toho ale Němci pokračovali soutěskou Monastir směrem k západnímu pobřeží, kde chtěli odříznout řecké divize v Albánii.

Kombinované oddíly Řeků a Britů na Aliakmonské linii špatně zkoordinovaly své vojenské operace a proto zde byly snadno rozprášeny. Zdejší boje mezi 9. – 13. dubnem se nečápe proměnily v neřízený ústup obránců, a tak k jedinému významnému střetu došlo u vesničky Vevi. Zde se spojenecký sbor pokusil zastavit početně slabšího, ale lépe vyzbrojeného protivníka, který směřoval k městu Florina. Díky letecké převaze byla úporná snaha obránců zlomena a spojenci ztratili nezanedbatelnou část svých tanků. Německá vojska v čele s SS divizí Leibstandarte Adolf Hitler mohla pokračovat dále na západ.

Postup k západnímu pobřeží Němcům zkomplikovala řecká obrana v albánské Klisuře. Agresoři potřebovali pro další postup získat zdejší

průsmyk. Tuhý boj si vyžádal četné ztráty na řecké straně, 13. dubna ale byla Klisura dobyta Němci, kteří od této chvíle mohli ohrožovat řecké pozice v Albánii. Papagosova armáda se nacházela ve svízelné pozici. V době bojů o klisurský průsmyk se už řecké divize stahovaly z Albánie, po dlouhých bojích s Italy, byly ale tyto oddíly vyčerpané a měly mnoho raněných vojáků. Celou situaci pak komplikovaly časté německé nálety na ustupující vojáky. Vzdušný prostor byl kompletně opanovaný Luftwaffe a možnosti obránců byly ještě zhoršeny po 15. dubnu, kdy při náletech na řecká letiště bylo zničeno 30 britských stíhaček.

Britský velitel Wilson 13. dubna nařídil, aby se jeho vojska definitivně stáhla z Aliakmonske linie směrem k Thermopylám. Zde měla být vytvořena nová provizorní obranná linie. Řekové se tuto informaci dozvěděli až o dva dny později a až poté začali ustupovat. Mezitím postupovali Němci nadále k městu Janina a tím odřízli poslední možnou únikovou cestu řecké armádě z Albánie.

16. dubna spolu jednali Wilson s Papagosem a dospěli k závěru, že v důsledku hroující se obrany a rychlému postupu německých vojsk, který začal ohrožovat spojenecký ústup, bylo nutné začít britské vojáky z Řecka evakuovat, aby se minimalizovaly ztráty a vojáci mohli být opětovně nasazeni na jiných bojištích.¹¹⁴ V té době začala rychle klesat bojová morálka řecké armády. Velitelé vojsk v Albánii chtěli ihned kapitulovat, ale generál Papagos a řecký král Jiří II. kapitulaci důrazně odmítli. Britové se snažili podpořit řeckou morálku tvrzením, že je možné se ještě 4 týdny bránit.

Po pádu Janiny podepsal řecký generál Tsolakoglou kapitulaci své početné armády a zhoršující se situaci podpořila i otevřená zrada dalších vojenských velitelů a ministra války Papadimase, jenž plánoval spiknutí a spolupráci s Němci. Na to 18. dubna zareagoval řecký předseda vlády a velký vlastenec Koryzis sebevraždou.¹¹⁵ Za poráženecké atmosféry dorazil do Athén generál Archibald Wavell a toho dne rozhodl, že je nutné okamžitě začít

¹¹⁴ HOYT, s. 44.

¹¹⁵ HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 429.

s evakuací britských jednotek z Řecka. Také bylo definitivně rozhodnuto o přesídlení řecké vlády z Athén na Krétu. Proto začaly do Řecka od 18. dubna připlouvat britské lodě, jež měly zachránit, co se dalo.

Osud Řecka byl fakticky zpečetěn po šesti náletech na Athény 21. dubna. Dvě Řecké armády, Epirus a Západní Makedonie, byly ochotné kapitulovat před Němci, odmítaly se ale vzdát Italům. S Italy Řekové v Albánii bojovali do 23. dubna, ale nakonec na nátlak Hitlera téhož dne podepsali kapitulaci v Soluni. Tímto padlo do zajetí na 230 tisíc řeckých vojáků a důstojníků.

Britská evakuace probíhala od 24. dubna v plném proudu. Proto de facto jediným nadále bojeschopným útvarem bránící řecké území zůstal Australsko-novozélandský sbor ANZAC, který zaujal bojové postavení u Thermopylského průsmyku a zde zadržel německý postup do 24. dubna. Do té doby dokázal sbor čelit prozatím slabším německým útokům. Nakonec přece jenom ANZAC dostal rozkaz k ústupu před blížícími se vojáky plukovníka Schörnera. Vojáci sboru ANZAC poté obdrželi nový rozkaz, bránit most přes korintský kanál, dokud nebude překonán všemi ustupujícími britskými vojáky. Proti tomu Němci nasadili letecký výsadek, který měl důležitý most dobýt a zamezit tak jeho plánované destrukci. Spojenecký sbor most bránil do té doby, než jej překročila poslední noha britského vojáka. Následovala bitva s německými výsadkáři, kteří most dobyli, přesto jeho destrukci zabránit nedokázali. Britové získali tolik potřebný čas k evakuaci.

Díky epizodě jakou byl boj o korintský kanál, se Němci dostali do Athén až 27. dubna. V době kdy Němečtí vojáci vztyčili hákový kříž nad Akropolí, již bylo z pevniny evakuováno více než 50 tisíc spojeneckých vojáků. Definitivní konec bojů v Řecku je pak datován k 29. dubnu, kdy Wehrmacht dorazil do přístavu Kalámai. Tím skončila také snaha o evakuaci posledních vojáků, jež zůstali v Řecku. Po Jugoslávii tedy padla i poslední nefašistická země na Balkáně a mělo s ní být naloženo jako s ostatními poraženými státy.

6 Okupace Jugoslávie a Řecka

6.1 Dělení Jugoslávie ve prospěch států Osy

Dříve než vůbec skončily boje v Řecku a Jugoslávii, začalo nacistické Německo řešit jakým způsobem bude nově dobyté území nadále spravováno. Hitler, který byl v době balkánského tažení zaměstnán s plánovanou invazí do Sovětského svazu, nechtěl příliš řešit otázku poválečného dělení kořisti na Balkáně. Proto se stejně jako na samotném vojenském podrobení si této oblasti měly co nejvíce na dělení území participovat zúčastněné státy Paktu tří. Samotné Německo nemělo velkých zájmů na národnostně různorodém a geograficky pestrém Balkáně. Prioritou se pro Hitlera stala především průmyslová centra a různá strategicky významná území. Válka, která ukončila na balkánské poměry „*téměř idylických*“ dvacet let,¹¹⁶ proto přinesla na Balkán zcela nové pořádky.

Vzhledem k tomu, že byla nejprve vojensky pokořena Jugoslávie, země již si Hitler po bělehradském převratu tolik přál zlikvidovat, došlo nejprve na dělení válkou zničeného jihoslovanského státu. Země jež vzešla z Versailleských dohod po první světové válce byla terčem územních ambicí prakticky všech okolních států. Ty, jmenovitě Itálie, Maďarsko a Bulharsko, byly díky svým teritoriálním požadavkům vehnány do vojenské operace a přímo se podílely na zničení rozsáhlé Jugoslávie.

Německé územní ambice byly omezeny prakticky pouze na území samotného Srbska, jež se nově dostalo pod německou správu v rozloze, jakou zaujímalo již před první světovou válkou a s celkovým počtem čtyř milionů obyvatel. Správu tohoto území, které bylo okupováno pouze třemi německými divizemi,¹¹⁷ měly zajistit především domácí kolaboranti v čele s M. Ačimovićem.

¹¹⁶ PELIKÁN, s. 390.

¹¹⁷ Většina německých vojáků byla operativně již v průběhu úspěšného tažení Jugoslávií odvelena směrem na severovýchod do Polska, odkud byl plánován útok na Sovětský Svaz.

Zcela jiného rázu potom byla německá okupace částí slovinských území. Zde Němci anektovali Dolní Štýrsko a Horní Kraňsko. Území o rozloze 10 500 km² mělo být na Hitlerovo přání plně germanizováno. Německý Vůdce si doslova přál, aby severní Slovinsko bylo stejně německé jako Štýrsko¹¹⁸. Z celkových 800 tisíc obyvatel měla být plná třetina Slovinců vysídlena do Německa, Chorvatska a Srbska¹¹⁹ a zbytek měl být poněmčen.

V kontrastu s německou okupací severního Slovinska a její násilnou germanizací byla okupace částí Slovinska Italy. Ti na území Dolního a prostředního Kraňska vytvořili tzv. Provinzii di Lubiana¹²⁰, pod vedením komisaře Grazzioliho, jež se měla stát jakýmsi centrem všech Slovinců. Italové byli coby okupanti ve Slovinsku relativně liberální, a tak značnou moc svěřili do rukou poradnímu orgánu italského komisaře, vedeného slovinským bojovníkem za nezávislost Natlačenem. Odlišná situace nastala v Italy anektované Dalmácii, kterou obdrželi od Chorvatů díky dohodám s Ante Pavelićem.¹²¹ V té došlo k zákazu veškerých chorvatských organizací a jako jediný úřední jazyk zde byla nastolena italština. Celá Dalmácie měla být poitalštěna.

Italové válečným konfliktem získali také území Černé Hory. Ta byla z historického hlediska spjata s Itálií a Savojskou dynastií. Proto se zde Italové prezentovali jako osvoboditelé a na královský trůn, zamýšlené „nezávislé Černé Hory“, chtěli posadit nástupce rodu Petrovičů-Njegošů knížete Mihaila. Ten odmítl za takovýchto podmínek nastoupit do čela loutkového státu a později skončil v koncentračním táboře.¹²² Italské plány na volnější režim v Černé Hoře zkrachovaly a ta proto zůstala pod vojenskou správou vedenou generálem Birolim.

¹¹⁸ TEJCHMAN, Miroslav, *Válka na Balkáně 1941–1945*, Praha, 1986, s. 19.

¹¹⁹ PIRJEVEC, s. 127.

¹²⁰ TEJCHMAN, *Válka na Balkáně 1941–1945*, s. 21.

¹²¹ RIDLEY, s. 320.

¹²² PIRJEVEC, s. 129.

Kromě území jež získala Itálie přímo pro sebe, profitovala v bývalé Jugoslávii také ve jménu Albánie. Ziskem západní Makedonie, části Kosova a pohraničních oblastí Černé Hory, vzniká tzv. Velká Albánie, jež nadále zůstala loutkovým státem v rukou Mussoliniho Itálie.

Mimo velmoci Osy se na tvorbě nových pořádků v bývalé Jugoslávii podíleli také Maďaři a Bulhaři. Maďarský zástupce Sztojaj jednal s Hitlerem 19. dubna a pro svou zemi získal území Prekomurje ve Slovinsku, chorvatské Medjimurje a také území Bačky a Baranjska. Banát po kterém Maďaři nejvíce toužili si ponechalo Německo, neboť nechtělo více zhoršit vztahy mezi Maďarskem a Rumunskem.¹²³ Nově získaná maďarská území byla začleněna do správních žup, do kterých spadala již v dobách Rakouska-Uherska.

Bulharsko, jež vstoupilo na jugoslávské území až den po podepsání příměří, získalo nezanedbatelnou část jižního Srbska, Kosova a především celou jugoslávskou Makedonii. Vinou bulharských ambicí došlo také k jediné významné třenici o dobyté území v oblasti Ochridského jezera,¹²⁴ kde se v době ukončení bojů nacházeli Italové. Území, jež bylo z historického hlediska pro Bulharsko tolik důležité, bylo nakonec skutečně přičleněno zemi cara Borise, během jednání s Hitlerem 20. dubna. Brutální bulharská správa anektovaného území, odsuzující a trestající jakékoliv projevy sympatie vůči bývalé Jugoslávii, byla v rukou generála Mihova a jeho tří okupačních divizí.

Kapitolou samo pro sebe tedy zůstal Nezávislý chorvatský stát vzniknuvší v troskách Jugoslávie. Chorvatsko zahrnovalo území o rozloze 102 000 km² a tvořily jej oblasti někdejšího bánského Chorvatska, Slavonie, Srijemu, jižní Dalmácie a celé Bosny a Hercegoviny.¹²⁵ Nový stát, do jehož

¹²³ Rumunsko neparticipovalo na vojenské operaci v Jugoslávii. Podle hitlerovských plánů mělo být mnohem více zapojeno do plánovaného tažení do Sovětského Svazu. Aby Hitler více nekomplikoval vztah Maďarů a Rumunů, vyostřený po druhé vídeňské arbitráži, ponechal si území Banátu, jež si nárokovaly obě strany, pod svou správou.

¹²⁴ WEITHMANN, s. 316.

¹²⁵ RYCHLÍK, s. 278.

čela italští fašisté dosadili coby poglavnika Ante Paveliće¹²⁶ a coby krále italského šlechtice Aimona d'Aostu v Chorvatsku titulovaného Tomislav II.¹²⁷ Zemi obývalo přes šest milionů obyvatel, z nichž pouze polovinu tvořili samotní Chorvaté, se stal symbolem totality a brutality v nejčistší možné podobě. Poglavnik se stal v zemi faktickým samovládcem, podporovaným Domobranou a konzervativním křídlem Ustaši.¹²⁸ Největší teror byl v této zemi rozpoután vůči Srbům. Těch měla být podle Pavelićeových plánů třetina zabita, třetina vystěhována a třetina donucena ke konverzi ke katolické víře.¹²⁹ Formálně nezávislé Chorvatsko bylo tajně rozděleno demarkační čarou na půl mezi Itálií a Německem. Na jih od této linie byla italská 2. armáda generála Ambrosia se sídlem v Sušaku. Na sever od linie byla německá armáda pod velením generála Glaise von Horstenau.¹³⁰

Smutným paradoxem nastalé doby po pádu Jugoslávie se stal fakt, že samotní Srbové utíkali z okrajových oblastí ovládaných Chorvaty, Kosovskými Albánci, Maďary a Bulhary, do centrální části země, kterou ovládali Němci. Zde nebyli vystaveni tak brutálnímu zacházení.¹³¹ Na druhé straně by bylo značně iluzorní považovat režim nastolený Němci v Srbsku za mírumilovný. Naopak. Bohužel se mezi balkánskými etniky opět začaly projevovat „historické křivdy“ a nespravedlivosti, které vedly k nebyvale brutálnímu zacházení s dříve vládnoucím a privilegovanějším srbským obyvatelstvem.

¹²⁶ Němci chtěli do čela NDH dosadit Vladka Mačeka, jež se stal faktickým zástupcem Chorvatů v rámci jugoslávského království už před Druhou světovou válkou. Přesto se podřídili svému italskému spojenci, neboť mu podle dřívějších dohod zaručovali Balkán za primárně italskou sféru vlivu.

¹²⁷ Tomislav II., který přijal jméno coby pokračovatel historicky významného chorvatského krále Tomislava I., nikdy zemi již vládl nenavštívil.

¹²⁸ TEJCHMAN, *Válka na Balkáně 1941–1945*, s. 28.

¹²⁹ PIRJEVEC, s. 129.

¹³⁰ RYCHLÍK, s. 278.

¹³¹ PIRJEVEC, s. 130.

6.2 Rozdělení válečné kořisti v Řecku

Na rozdíl od jihoslovanské země ležící severně od řeckých hranic neměl zde Hitler destrukční záměry. Řecko bylo díky slavné historii a umělecké dokonalosti předmětem Hitlerova obdivu a ne jeho válečných ambicí. Přesto byl z pragmatických důvodů donucen tuto zemi vojensky porazit a vytlačit pro Německo nebezpečnou britskou hrozbu na pevnině a tím si zajistit bezpečnost budoucích operací na jižním křídle při ofenzivě do Sovětského Svazu.

Stejně jako v Jugoslávii neměl Hitler přílišné územní ambice ani v Řecku. Potřeboval zemi okupovat a ovládat za předpokladu nasazení co nejmenšího množství svých ozbrojených sil. Proto se rozhodl svěřit správu většiny území bývalého Řecka do rukou svých spojenců – Itálie a Bulharska, jejichž revizionistické snahy toužily po co největším kořistění na půdě poražené země.

Aby zajistili hranici s dosud neutrálním, přesto nevyzpytatelným Tureckem, okupovali Němci území na hranicích se zemí İsmeta İnönüa. Provincie Evros, jak byl nazýván pás řeckého území spravovaný Němci, byla s výjimkou střední Makedonie se Soluní, Attiky s Athénami a přístavem Pireem jediným Německem přímo ovládaným územím na pevnině bývalého Řecka.¹³² Dále Němci okupovali ostrovy Chios, Lémnos, Skyros, Lesbos, Mélos, Kythéra a Antikythéra, Saronské ostrovy¹³³ a později samozřejmě také většinu strategicky významné Kréty. Aby Němci demonstrovali svou touhu neničit kontinuitu řecké vlády, nechal Hitler sestavit kolaborantskou vládu pod vedením generála Tsolakoglua. Tento řecký Quisling, který okupantům sám nabídl své služby, byl Němci nebývale ochotně přijat jako „*dar z nebes*“.¹³⁴ Jeho vláda plynule navázala na vládu předchozí a později přešla i královská prerogativa po Jiřím II.

¹³² HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 430.

¹³³ TEJCHMAN, *Válka na Balkáně 1941–1945*, s. 33.

¹³⁴ TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, s. 305.

Z daleka největší územní zisky na řeckém území připadly do rukou Italů, kteří se tak nakonec dočkali podrobení drtivé většiny Řecka, notně vykoupeneho mnoha padlými italskými vojáky během dlouhé války. Italové tak okupovali území Epiru, Thesálie, Rumelie a Peloponésu a většiny řeckých ostrovů.¹³⁵ Na italských ziscích v Řecku vydělala stejně jako na porážce Jugoslávie také Albánie. Italský loutkový stát obdržel území Tsamerie, obývané početnou albánskou menšinou.

I Bulharsko nezanedbatelně kořistilo v Řecku. Země cara Borise získala přístup k Egejskému moři v západní Thrácii. K zemi bylo připojeno i území východní tzv. egejské Makedonie s výjimkou města Soluň a poloostrova Chalkidiky, jež okupovalo Německo. Okupace řeckých území Bulhary se stala jedním z nejsmutnějších projevů brutality a tyranie vůči řeckému obyvatelstvu. Z tohoto území bylo vyhnáno přes 100 tisíc Řeků, mnoho tisíc bylo zatčeno. Okupační správa nastolila tvrdou bulharizaci a projevy sympatie k Řecku byly tvrdě postihovány a také pozemky Řeků byly rozděleny mezi bulharské „kolonisty“.¹³⁶

¹³⁵ HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, s. 430.

¹³⁶ GLENNY, s. 374.

7 Závěr

Balkánské tažení za druhé světové války svým významem značně převyšuje prostor jemu v rámci historiografie věnovaný. Mnohá historická díla zabývající se druhou světovou válkou v Evropě věnují největší pozornost především německému tažení do Sovětského svazu. Tato operace je co se týče historie vojenství v Evropě zdaleka největší a proto se těší největší pozornosti. Předehra k operaci Barbarossa, kterou bylo právě vojenské tažení na Balkán, je ale relativně opomíjená.

Nacistické Německo plánovalo Balkán „dobýt“ diplomatickou cestou. Tato snaha se Němcům dařila roku 1940, kdy Pakt tří doplnilo Rumunsko a Maďarsko a roku 1941, kdy přistoupilo Bulharsko a Jugoslávie. Vítězný duch který provázal německé úspěchy v Polsku, Skandinávii a Francii měl obrovský význam pro balkánské státy, jež se dobrovolně stávaly německými satelity ze strachu před prakticky jistou vojenskou porážkou.

Německé diplomatické úspěchy na Balkáně se staly nepřekonatelným problémem pro Mussoliniho, jež si nárokoval Balkán coby italskou sféru vlivu. Duceho strach o vlastní zájmy a pocit méněcennosti vehnal Itálii do nesmyslné války s Řeckem na podzim roku 1940. Válku, na kterou nebyly připraveny obě strany, jednoznačně ovládli Řekové bojující houževnatě za svůj stát a svou samostatnost. Právě rozdílný pohled na konflikt sehrál rozhodující úlohu ve výsledku tohoto konfliktu a dostal Mussoliniho Itálii nad propast totálního fiaska.

Právě italská intervence na podzim roku 1940 zpečetila osud Řecka. Britská snaha o vojenskou pomoc Řekům byla nakonec rozhodujícím faktorem, který přivedl do konfliktu nacistické Německo, které původně plánovalo zůstat stranou italsko-řecké války. Na druhé straně lze jen těžko spekulovat nad tím, zda-li by Německo nezasáhlo i bez britské příčiny, a nepomohlo tak svému spojenci, kterému reálně hrozilo vytlačení z Albánie.

Po pečlivém zvážení situace rozhodl Hitler se svým generálním štábem, že intervence do Řecka proběhne až na počátku roku 1941. Operace byla zařazena do plánů OKW na rok 1941 a měla předcházet tažení do Sovětského svazu. Jejím úspěšnému provedení na jaře 1941 scházel jediný předpoklad. Ten byl splněn přistoupením Bulharska k Paktu tří a následným tranzitem německých vojsk skrz tuto zemi. Až dotud vše probíhalo podle Hitlerových plánů.

Závažnou komplikací pro Německo se ale stal osud Jugoslávie. Hrdé srbské obyvatelstvo neslo těžce přístup k Ose a postavilo se pragmatickému rozhodnutí vlády regenta Pavla. Následovaný převrat a příchod probritské vlády kolem Dušana Simoviće, která toužila po jugoslávské neutralitě, znamenal narušení všech německých plánů a nutnost porazit kromě Řecka také nevěrohodnou Jugoslávii. Zde z historického hlediska vzrostl význam balkánského tažení, neboť Hitler respektoval sílu jugoslávské armády a odložil vojenské tažení do Sovětského Svazu o čtyři týdny.

Protože bylo hodnocení jugoslávské armády z německé strany značně nadnesené, byla operace v Jugoslávii připravena se vsí pečlivostí. Samotné boje poté přinesly přímý důkaz o rozkladu jihoslovanské země a ničivých faktorech národnostně heterogenní společnosti Jugoslávie. Zastaralá armáda byla rozprášena během několika dnů a nejinak tomu bylo v Řecku. Početně nedostatečný kontingent britské armády nemohl vzdorovat vítěznému Wehrmachtu, a tak skončily boje na Balkáně mnohem rychleji než se oboustranně předpokládalo.

Význam tažení pro Německo spočíval jednoznačně v definitivním vytlačení britského vlivu z pevniny a následnému zabezpečení jižního křídla pro útok do Sovětského Svazu. Proto se podle toho zachoval Hitler v rámci tvorby okupačních správ na dobytém území. Největší územní zisky si na Balkáně připsala překvapivě Itálie. Svou kořist získali také Bulhaři a Maďaři. Samotní Němci ovládali jen nejdůležitější oblasti a to ještě za použití co

nejmenšího počtu vojáků. Vše bojeschopné mělo být připraveno táhnout na východ.

Tento fakt se nakonec Němcům vymstil více, než odložení útoku do Sovětského Svazu. Podle poznatků samotných aktérů a plánovačů německé ofenzivy na východ je totiž zřejmé, že posunutí v důsledku války na Balkáně přineslo překvapivě úspěch v podobě příznivého počasí. V době původně plánovaného útoku byla rozsáhlá území v Bělorusku a na Ukrajině pokryta vrstvou neprostupného bahna a je vysoce pravděpodobné, že by se německá ofenziva zdaleka nerozvinula tak, jak se tomu ve skutečnosti stalo.

Více osudným pro vývoj dalších událostí proto byla skutečnost s jak malým počtem vojáků Němci spravovali okupovaná území. Mnoho jugoslávských vojáků přeživších rychlou válku se brzo rekrutovalo do širokých mas odbojářů, jejichž činnost v Jugoslávii byla skutečně obrovská. Němci si díky partyzánské činnosti v Jugoslávii a Řecku nikdy nedokázali stoprocentně podmanit dobyté země.

8 Seznam Použité Literatury

CLIADIKIS, Harry, *Neutrality and War in Italian Policy 1939–40*, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 9, No. 3 (Jul., 1974), pp. 171–190.

GLENNY, Misha, *Balkán 1804 – 1999, nacionalismus, válka a velmoci*, Praha, 2003.

HABRNÁL, Miloš, *Rupnikova Linie a jiná jugoslávská opevnění z let 1926 – 1941*, Dvůr Králové nad Labem, 2004.

HART, Liddell, *Dějiny druhé světové války*, Praha, 2001.

HOYT, Edwin P., *Válka v Evropě: Boje na Balkáně*, Praha, 2003.

HRADEČNÝ, Pavel, *Dějiny Albánie*, Praha, 2008.

HRADEČNÝ, Pavel, *Dějiny Řecka*, Praha, 1998.

HUBÁČEK, Miloš, *Boj o středomoří: prvních devět měsíců*, Praha, 2003

CHURCHILL, Winston, *Druhá světová válka II. díl*, Praha, 1993.

CHURCHILL, Winston, *Druhá světová válka III. díl*, Praha, 1993.

KEEGAN, John, *Druhá světová válka*, Plzeň, 1996.

LAWLOR, Sheila, *Greece, March 1941: The Politics of British Military Intervention*, in: *The Historical Journal*, Vol. 25, No. 4, (Dec., 1982), pp. 933-946.

MACGREGOR, Knox, *Mussolini unleashed 1939-1941 : politics and strategy in fascist Italy's last war*, Cambridge, 1982.

PELIKÁN, Jan, *Dějiny Srbska*, Praha, 2004.

PELT, Mogens, *The Establishment and Development of the Metaxas Regime in the Context of Fascism and Nazism, 1936-41*, London, 2001.

PIRJEVEC, Jože, *Jugoslávie 1918 – 1992*, Praha, 2000.

PRESSEISEN, Ernst L., *Prelude to „Barbarossa“: Germany and the Balkans 1940–1941*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 32, No. 4, (Dec., 1960), pp. 359–370.

PROCACCI, Giuliano, *Dějiny Itálie*, Praha, 2007.

RIDLEY, Jasper, *Mussolini*, Praha, 2002.

RYCHLÍK, Jan, *Dějiny Chorvatska*, Praha 2007.

SADKOVICH, James J., *Anglo-American Bias and the Italo-Greek War of 1940–1941*, in: *The Journal of Military History*, Vol. 58, No. 4, (Oct., 1994), pp. 617–642.

SADKOVICH, James J., *The Italo-Greek War in Context: Italian Priorities and Axis Diplomacy*, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 28, No. 3 (Jul., 1993), pp. 439–464.

SCHMITT, Bernadotte E., *Italian Diplomaty, 1939–1941*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 27, No. 2, (Jun., 1955), pp. 159–168.

STAFFORD, David A. T., *Soe and British Involvement in the Belgrade Coup d'État of March 1941*, in: *Slavic Review*, Vol. 36, No. 3 (Sep., 1977), pp. 399–419.

ŠESTÁK, Miroslav, *Dějiny Jihoslovanských zemí*, Praha, 2009.

TARABA, Luboš, *Duce: Anatomie jedné kariéry*, Praha, 1992

TEJCHMAN, Miroslav, *Boj o Balkán: balkánské státy v letech 1939 – 1941*, Praha, 1982.

TEJCHMAN, Miroslav, *Balkánský fašismus: fašistické hnutí a organizace v zemích jihovýchodní Evropy*, Praha, 1989.

TEJCHMAN, Miroslav, *Balkánská politika Velké Británie na počátku druhé světové války (1939 – 1941)*, Praha, 1979.

TEJCHMAN, Miroslav, *Balkán ve válce a revoluci 1939 – 1945*, Praha, 2008.

WEITHMANN, Michael W., *Balkán 2000 let mezi východem a západem*, Praha, 1996.

9 Resumé

Balkan campaign during the years 1940 and 1941 had an important impact on the progress of the Balkan states Yugoslavia and Greece. Greek dictator regime of Ioannis Metaxas was attacked by Italian armed forces on the 28th of October 1940. Unprepared Italian army went into the war only because of Mussolini's ambition to get more influence in Balkan area than Hitler. This Italian act was also a reaction to Germany's intrusion into Romania. The war between Mediterranean great power and undeveloped Greece was a real surprise. Devotedly fighting Greeks pushed back Italian forces back to Albania during winter 1940–1941. At the beginning of spring 1941 Italians were facing total collapse of their army in Albania. This state of Italian position on the Balkan connected with the fact that Great Britain started military help Greeks, was the most significant reason why Hitler's Germany began planning invasion to Greece.

The invasion should have started after Bulgaria and Yugoslavia had signed Tripartite pact. Both states signed this treaty in March 1941. But Serbian majority in Yugoslavia had no intention to be a part of alliance lead by the Germans. A coup d'état in Belgrade during 27th March 1941 brought up Dušan Simović to the position of the Prime Minister. His government was unreliable for Hitler, so Germany had to destroy Yugoslavia and bring this country under control before the planned invasion of Soviet Union.

Both operations - „Strafgericht“ invasion to Yugoslavia and „Marita“ invasion to Greece - started on 6th of April 1941 and meant other huge victory for powerful Wehrmacht. Both states were defeated in less than three weeks of fighting. Yugoslavia was divided into many parts occupied mostly by Italy. Germany, Hungary and Bulgaria had smaller territorial profits. A new country of Croatia was also established in the ruins of Yugoslavia. It became well known for brutal abuse of native Serbian people. Fallen Greece was divided into the hands of Italians, Germans and Bulgarians.